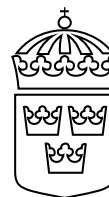

Regeringens skrivelse

2020/21:133

Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030

Skr. 2020/21:133

Regeringen överlämnar denna skrivelse till riksdagen.

Stockholm den 18 mars 2021

Stefan Löfven

Jennie Nilsson
(Näringsdepartementet)

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

Denna skrivelse är den nationella strategin för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030. Strategin utgör inriktningen för den regionala utvecklingspolitiken. Genomförandet av den regionala utvecklingspolitiken ska vara samordnad med landsbygdspolitiken, politiken för hållbar stadsutveckling, miljöpolitiken samt andra berörda politikområden.

Strategin med dess strategiska områden och prioriteringar är vägledande för inriktningen av de regionala utvecklingsstrategierna och styrande för vad de statliga medlen för regionalt utvecklingsarbete på anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* inom utgiftsområde 19 Regional utveckling får användas till. Strategin ska även främja en ändamålsenlig medverkan från statliga myndigheter i det regionala utvecklingsarbetet.

Stora samhällsutmaningar som genomsyrar hela den nationella strategin för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030 är:

- miljöproblem och klimatförändringar
- demografiska förändringar
- ökade klyftor både inom Sverige och inom EU.

Dessa samhällsutmaningar varierar mellan olika delar av landet och kommer tillsammans med globaliseringen, digitaliseringen och den övriga tekniska utvecklingen att påverka samhällsutvecklingen.

Förutsättningarna för en hållbar regional utveckling varierar mellan olika delar av landet. Därför behöver insatser för en hållbar regional utveckling ha ett territoriellt perspektiv.

För att möta samhällsutmaningarna, ta till vara möjligheterna och hitta lösningar samt uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken identifierar regeringen i denna strategi fyra strategiska områden som ska ligga till grund för genomförandet av den regionala utvecklingspolitiken 2021–2030. De strategiska områdena är:

- likvärdiga möjligheter till boende, arbete och välfärd i hela landet
- kompetensförsörjning och kompetensutveckling i hela landet
- innovation och förnyelse samt entreprenörskap och företagande i hela landet
- tillgänglighet i hela landet genom digital kommunikation och transportsystem.

Regeringen identifierar även ett antal prioriteringar för respektive strategiskt område. Genom samordnade och kompletterande insatser inom och mellan de fyra strategiska områdena och prioriteringarna skapas goda förutsättningar för ett mer effektivt genomförande av den regionala utvecklingspolitiken, landsbygdspolitiken och andra berörda politikområden.

Statliga myndigheter samt regionerna och Gotlands kommun har viktiga roller i genomförandet av både den regionala utvecklingspolitiken och landsbygdspolitiken.

Möjligheterna för att den regionala utvecklingspolitiken ska kunna genomföras på ett ändamålsenligt och effektivt sätt stärks av vissa grundläggande förutsättningar. De grundläggande förutsättningarna är:

- kapacitet för regionalt och lokalt utvecklingsarbete
- regional hänsyn och samverkan mellan statliga myndigheter, regioner och andra aktörer
- lärande genom analys, uppföljning, utvärdering och forskning.

1	Ärendet och dess beredning	5
2	Inledning	6
3	Den regionala utvecklingspolitiken.....	7
3.1	Den regionala utvecklingspolitikens mål.....	7
3.2	EU:s sammanhållningspolitik.....	8
3.3	Aktörers ansvar och uppgifter inom den regionala utvecklingspolitiken	9
4	Andra utgiftsområden och mål.....	13
4.1	Andra utgiftsområden och mål av särskild betydelse för den regionala utvecklingspolitiken	13
4.2	En sammanhållen landsbygdspolitik	16
4.3	Politik för hållbar stadsutveckling	16
4.4	Miljö- och klimatmål.....	17
4.5	Statlig service och närvaro	18
4.6	EU:s gemensamma jordbrukspolitik	18
5	Utgångspunkter för den regionala utvecklingspolitiken 2021–2030.....	19
5.1	Förändringar i Sverige och omvärlden	20
5.1.1	Stora samhällsförändringar, samhällsutmaningar och möjligheter.....	20
5.1.2	Särskilda händelser.....	23
5.2	Omställning till ett hållbart samhälle.....	23
5.3	Betydelsen av ett territoriellt perspektiv.....	25
6	Strategiska områden och prioriteringar 2021–2030	26
6.1	Likvärdiga möjligheter till boende, arbete och välfärd i hela landet	27
6.1.1	Hög livskvalitet med goda och attraktiva livsmiljöer.....	28
6.1.2	God samhällsplanering	30
6.1.3	God tillgång till kommersiell och offentlig service	31
6.2	Kompetensförsörjning och kompetensutveckling i hela landet.....	32
6.2.1	Väl fungerande infrastruktur för kompetensförsörjning och livslångt lärande	33
6.2.2	Utvecklat regionalt kompetensförsörjningsarbete.....	33
6.3	Innovation och förnyelse samt entreprenörskap och företagande i hela landet.....	35
6.3.1	Omställning genom starka regionala innovationssystem och smart specialisering	38
6.3.2	En konkurrenskraftig, cirkulär och biobaserad samt klimat- och miljömässigt hållbar ekonomi.....	40

	6.3.3	Tillvarata digitaliseringens möjligheter	42
	6.3.4	Ett gott näringsklimat med goda ramvillkor och väl fungerande kapitalförsörjning	43
	6.3.5	Internationalisering, investeringsfrämjande och ökad export	44
6.4		Tillgänglighet i hela landet genom digital kommunikation och transportsystemet	45
	6.4.1	Förbättrad tillgång till snabbt bredband och ökad digital användning	46
	6.4.2	Tillgänglighet genom hållbara transportsystem	48
7		Grundläggande förutsättningar för ett effektivt genomförande 2021–2030	50
	7.1	Kapacitet för regionalt och lokalt utvecklingsarbete	50
	7.2	Regional hänsyn och samverkan mellan statliga myndigheter, regioner och aktörer	51
	7.3	Lärande genom analys, uppföljning, utvärdering och forskning	53
		Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 18 mars 2021	55

I oktober 2016 gav regeringen Tillväxtverket i uppdrag att följa upp den nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020 (N2016/06374). Tillväxtverket skulle följa upp genomförda insatser kopplade till strategins utpekade samhällsutmaningar och prioriteringar samt analysera deras resultat. I november 2017 lämnade myndigheten rapporten Uppföljning av En nationell strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020 (N2017/06891).

I december 2017 gav regeringen Tillväxtverket i uppdrag att ta fram en kunskapsutvecklande rapport där myndigheten skulle beskriva och analysera utveckling och resultat inom regional tillväxt (N2017/07676). I september 2018 redovisade Tillväxtverket rapporten Politik för utvecklingskraft i hela Sverige – utveckling, prioriteringar och resultat inom den regionala tillväxtpolitiken (N2018/04919).

I augusti 2018 gav regeringen Tillväxtverket i uppdrag att lämna förslag på hur hållbarhetsarbetet inom den regionala tillväxtpolitiken kan stärkas (N2018/04488). I februari 2020 lämnade Tillväxtverket rapporten Förslag på hur hållbarhetsarbetet inom den regionala tillväxtpolitiken kan stärkas (N2020/00311).

I november 2018 erbjöd regeringen aktörer med regionalt utvecklingsansvar att lämna en redovisning av analys och identifierade prioriteringar avseende det framtida regionala tillväxtarbetet i respektive län (N2018/05320). Regeringskansliet (Näringsdepartementet) hade 2019 en dialog med samtliga regioner och Gotlands kommun (regioner) utifrån deras respektive rapportering. I april 2019 fick Tillväxtverket i uppdrag att sammanställa regionernas redovisning (N2019/01630). I oktober 2019 lämnade Tillväxtverket rapporten Regionalt tillväxtarbete efter 2020 – regionernas framtida prioriteringar (N2019/02953).

I december 2018 fick Tillväxtverket i uppdrag att ta fram en kunskapsutvecklande rapport om framtida utmaningar och prioriteringar (N2020/00373). I september 2019 lämnade Tillväxtverket rapporten Utvecklingskraft i hela Sverige – kunskap om regionala förutsättningar för tillväxt (N2019/02624).

I december 2019 fick Tillväxtverket i uppdrag att ta fram en kunskapsutvecklande rapport avseende synergier och länkar mellan stad och land med bäring på företagande, sysselsättning, boende och välfärd (N2019/03207). I december 2020 lämnade Tillväxtverket rapporten Synergier och länkar mellan stad och land (N2020/03036).

Ovan nämnda rapporter och dialoger har sammantaget varit viktiga underlag för denna strategi.

2 Inledning

Den regionala utvecklingspolitiken ska bidra till en hållbar utveckling i alla delar av landet. Utvecklingskraften i städer, tätorter samt gles- och landsbygder ska stärkas och klyftorna ska minska. Möjligheterna att bo, leva och verka i hela landet ska förbättras. Alla människor ska kunna känna delaktighet, påverka sin livsmiljö, forma sina liv och få tillgång till utvecklingsresurser utifrån sina förutsättningar oavsett var i landet man bor. Goda, attraktiva och omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer är betydelsefullt i detta, liksom att verka för bevarande av biologisk mångfald och ekosystemtjänster för att skapa motståndskraftiga samhällen i ett förändrat klimat. Näringslivet ska ges goda förutsättningar att stärka konkurrenskraften och bidra till omställningen till hållbar utveckling.

Den regionala utvecklingspolitiken ska bidra till omställningen till ett modernt och hållbart välfärdsland. Vi behöver säkerställa att hela Sverige är rustat för en fossilfri framtid. Alla samhällssektorer på alla nivåer, internationellt, nationellt, regionalt och lokalt, behöver bidra till en hållbar och fossilfri utveckling i linje med Parisavtalet och skapa förutsättningar för en successiv omställning där hela landet är med.

Sverige står inför stora samhällsutmaningar som också varierar mellan olika delar av landet. Demografiska förändringar, globalisering, miljöproblem och klimatförändringar samt ökade klyftor både inom Sverige och inom EU för med sig stora utmaningar som tillsammans med digitaliseringen och den övriga tekniska utvecklingen kommer att påverka samhällsutvecklingen. För att möta dessa utmaningar, ta till vara möjligheterna och hitta lösningar krävs en omställning till en hållbar utveckling som bidrar till genomförandet av Agenda 2030. I denna omställning är den regionala utvecklingspolitiken en viktig del. För det behövs en regional utvecklingspolitik där hela landet ges möjligheter att utvecklas efter sina särskilda förutsättningar. Det gäller såväl städer och tätorter som gles- och landsbygder. Bland annat är Sveriges landsbygder en viktig del i att utveckla och ta till vara hela landets utvecklingskraft. Ju fler delar av landet som är utvecklingskraftiga och hållbara, desto bättre för Sverige. Regionerna och Gotlands kommun har det regionala utvecklingsansvaret i alla län enligt lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar. Därmed finns en regional demokratisk förankring av det regionala utvecklingsarbetet i dessa delar.

Denna skrivelse är den nationella strategin för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030. Strategin utgör inriktningen för den regionala utvecklingspolitiken. Genomförandet av den regionala utvecklingspolitiken ska vara samordnad med landsbygdspolitiken, politiken för hållbar stadsutveckling, miljöpolitiken samt andra berörda politikområden.

Strategin med dess strategiska områden och prioriteringar är vägledande för inriktningen av de regionala utvecklingsstrategierna och styrande för vad de statliga medlen för regionalt utvecklingsarbete på anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* inom utgiftsområde 19 Regional utveckling får användas till. Strategin ska även främja en ändamålsenlig medverkan från statliga myndigheter i det regionala utvecklingsarbetet.

Målet för den regionala utvecklingspolitiken är utvecklingskraft med stärkt lokal och regional konkurrenskraft för en hållbar utveckling i alla delar av landet. Landsbygdpolitikens övergripande mål är en livskraftig landsbygd med likvärdiga möjligheter till företagande, arbete, boende och välfärd som leder till en långsiktigt hållbar utveckling i hela landet. Den regionala utvecklingspolitiken och landsbygdpolitiken har båda geografiska områden som utgångspunkt där sektorssamordning och flernivåsamverkan är centralt. Med sektorssamordning menas samordning mellan olika sektorer, bl.a. statliga myndigheter. Med flernivåsamverkan menas samverkan mellan olika nivåer, dvs. internationellt, nationellt, regionalt och lokalt. Statliga myndigheter och regionerna har viktiga roller i genomförandet av både den regionala utvecklingspolitiken och landsbygdpolitiken. Regeringens utveckling och styrning av den regionala utvecklingspolitiken och landsbygdpolitiken ska vara samordnad och främja möjligheterna för att insatser inom politikområdena ska komplettera varandra och bidra till synergier. Det finns behov av en mer samordnad politikutveckling.

Regeringen avser att ta fram en handlingsplan för genomförandet av strategin.

3 Den regionala utvecklingspolitiken

3.1 Den regionala utvecklingspolitikens mål

Målet för den regionala utvecklingspolitiken är utvecklingskraft med stärkt lokal och regional konkurrenskraft för en hållbar utveckling i alla delar av landet (prop. 2019/20:1 utg.omr. 19, bet 2019/20:NU2, rskr. 2019/20:113).

Utvecklingskraft handlar om att skapa en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling där de tre dimensionerna är integrerade och ömsesidigt beroende av varandra. Den regionala utvecklingspolitiken ska vara en del av genomförandet av Agenda 2030. Politiken ska därmed bidra till omställningen till ett modernt och hållbart välfärdsland. Arbetet med att främja jämställdhet, integration och mångfald och andra sociala dimensioner är viktigt. Kvinnor och män ska ha samma förutsättningar att nå inflytande i det regionala utvecklingsarbetet och få tillgång till utvecklingsresurser.

Politiken ska även främja en bättre miljö, minska klimatpåverkan och främja energiomställning. Dessutom ska politiken främja en hållbar strukturomvandling och utveckling av näringslivet samt bl.a. jobb i fler och växande företag. Stärkt lokal och regional konkurrenskraft ska skapa förutsättningar för näringslivet att stärka sin produktivitet och sina möjligheter att utveckla nya och hållbara verksamheter, affärsmodeller och marknader. Den regionala utvecklingspolitiken ska också bidra till utvecklingen av hållbara innovationsmiljöer.

Den regionala utvecklingspolitiken ska inriktas mot att alla delar av landet ges möjligheter att utvecklas efter sina särskilda förutsättningar. Det gäller städer, tätorter samt gles- och landsbygder. Ju fler delar av landet

som är utvecklingskraftiga och hållbara, desto bättre för Sverige. Den regionala utvecklingspolitiken ska främja statliga myndigheters, regioners, kommuners och andra aktörers förutsättningar att bedriva ett långsiktigt hållbart utvecklingsarbete och bidra till att Sverige inte har några nettoutsläpp av växthusgaser senast 2045.

I princip samtliga politikområden är av betydelse för att uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken. Samtidigt bidrar den regionala utvecklingspolitiken till att nå mål inom andra utgiftsområden.

3.2 EU:s sammanhållningspolitik

Den regionala utvecklingspolitiken och EU:s sammanhållningspolitik är nära integrerade. EU-samarbetet påverkar många frågor av vikt för hållbar regional utveckling samtidigt som statliga medel för regionalt utvecklingsarbete, statliga myndigheter och andra aktörer kan medfinansiera insatser inom sammanhållningspolitiken. Syftet med EU:s sammanhållningspolitik är att främja Europas konkurrenskraft och bidra till att minska utvecklingsskillnaderna mellan EU:s regioner. I den svenska sammanhållningspolitiken ingår Europeiska regionala utvecklingsfonden, Fonden för en rättvis omställning och Europeiska socialfonden plus.

Den strategiska inriktningen för sammanhållningspolitiken beskrivs i partnerskapsöverenskommelsen, som innehåller inriktning för fonderna Europeiska regionala utvecklingsfonden, Fonden för en rättvis omställning, som är en del av den europeiska gröna given, Europeiska socialfonden plus samt Europeiska havs-, fiskeri- och vattenbruksfonden. Därutöver beskrivs komplementaritet och synergier, dels mellan dessa fonder, dels i förhållande till andra EU-instrument.

Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning

Regionalfondsprogrammen investerar i regional konkurrenskraft och ökad sysselsättning i hela Sverige.

Programperioden 2014–2020 avslutas 2023 och genom EU:s initiativ React-EU tillförs medel 2021–2023. React-EU finansieras genom EU:s återhämtningsinstrument. Medlen kommer att användas för att stärka ekonomin och sysselsättningen i de regioner och sektorer som drabbats värst av pandemin samt bidra till en grön, digital och resilient omställning.

I april 2020 erbjöd regeringen regionerna och Gotlands kommun att ta fram förslag till regionala program för Europeiska regionala utvecklingsfonden programperioden 2021–2027 (N2020/00899). I detta erbjudande framgår att insatserna inom regionalfondsprogrammen programperioden 2021–2027 ska ha en tydlig koppling till smart specialisering och bidra till omställningen till en hållbar regional utveckling och därmed bidra till ett grönt, hållbart och mer innovativt Europa. Se avsnitt 6.3.1 för information om smart specialisering. De insatser som genomförs ska vara innovativa och ha högt mervärde för EU. Stor hänsyn ska tas till olika territoriella förutsättningar, såsom de långa geografiska avstånd som kännetecknar stora delar av Sverige. För

Mellersta Norrland och Övre Norrland finns särskilda medel öronmärkta för att hantera utmaningar kopplat till glesheten. Enligt kommissionens förordningsförslag ska en viss andel av programmet avsättas dels till de politiska målen 1 Ett smartare Europa genom innovativ och smart ekonomisk omvandling och 2 Ett grönare och koldioxidsnålare Europa, dels till hållbar stadsutveckling. Det gränsöverskridande samarbetet inom Interreg-programmen har en viktig roll i det regionala utvecklingsarbetet genom att möjliggöra utvecklingsinsatser över nationsgränserna.

Fonden för en rättvis omställning är en del av den europeiska gröna given. Fonden ska bidra till att mildra de ekonomiska och sociala konsekvenserna i regioner och i de sektorer som, på grund av beroendet av fossila bränslen eller energiintensiva industrier, påverkas mest av omställningen. I Sverige kommer fokus att vara på insatser som bidrar till klimatomställning i branscher såsom stål-, mineral- och metallindustrin samt raffinaderibranschen inklusive bioraffinaderi. Fokus kommer även att vara på anläggningar som har stora utsläpp så att substantiella minskningar av växthusgaser är möjliga.

Europeiska socialfonden plus

I april 2019 gav regeringen Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige i uppdrag att göra en omvärldsanalys och att lämna ett förslag till nationellt socialfondsprogram för programperioden 2021–2027 (A2019/00683). I detta beslut framgår att programmet bör inriktas på kostnadseffektiva insatser där behoven är som störst. Programmets insatser ska syfta till att förstärka och utveckla den nationella arbetsmarknadspolitiken, förbättra tillgången till sysselsättning, öka och bibehålla anställningsbarheten, bidra till bättre kompetensförsörjning och främja livslångt lärande. Insatserna ska vidare ge unga som varken arbetar eller studerar bättre möjlighet att etablera sig i arbets- och samhällslivet, främja integrationen av nyanlända och främja social inkludering. För Mellersta Norrland och Övre Norrland är en del av medlen öronmärkta för att ta hänsyn till de utmaningar i form av stora avstånd och en låg befolkningstäthet som kännetecknar dessa områden.

3.3 Aktörers ansvar och uppgifter inom den regionala utvecklingspolitiken

Regioner och kommuner

Samtliga regioner och Gotlands kommun har enligt lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar det regionala utvecklingsansvaret i respektive län. Därmed finns en regional demokratisk förankring av det regionala utvecklingsarbetet i dessa delar. Genom detta ansvar finns det även en enhetlig struktur för dessa delar av det regionala utvecklingsarbetet.

Regionerna och Gotlands kommun utarbetar och fastställer en strategi för länets utveckling (regional utvecklingsstrategi). Det är regionerna och Gotlands kommun som samordnar insatser för genomförandet av strategin,

beslutar om användningen av vissa statliga medel för regionalt utvecklingsarbete samt följer upp, låter utvärdera och årligen redovisar resultaten av det regionala utvecklingsarbetet till regeringen. Regionerna och Gotlands kommun får enligt lagen om regionalt utvecklingsansvar även utföra uppgifter inom ramen för EU:s strukturfondsprogram. Regionerna och Gotlands kommun ansvarar även för att upprätta och fastställa länsplaner för regional transportinfrastruktur. I Skåne och Stockholms län har regionerna enligt plan- och bygglagen (2010:900) även ansvar för regional fysisk planering. Därtill har regionerna och Gotlands kommun ansvar inom hälso- och sjukvård, tandvård, kollektivtrafik samt bedriver verksamheter på frivillig basis t.ex. kultur.

Den regionala utvecklingsstrategin ska enligt förordningen (2017:583) om regionalt tillväxtarbete vara en samlad och sektorsövergripande strategi för det regionala utvecklingsarbetet i ett eller flera län och ska innehålla mål och långsiktiga prioriteringar. Strategin ska bidra till sektorsövergripande samverkan mellan länen och mellan aktörer på lokal, regional, nationell och internationell nivå. Ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet ska vara en integrerad del i analyser, strategier, program och insatser i det regionala utvecklingsarbetet. Den regionala utvecklingsstrategin ska även ligga till grund för strukturfondsprogrammen och beaktas när andra regionala strategier och program tas fram.

Kommunerna ansvarar för bl.a. utbildning, infrastruktur, fysisk planering, miljö och kollektivtrafik. Dessutom utför kommunerna flera andra uppgifter på frivillig basis bl.a. inom idrott och kultur. Kommuner får genomföra åtgärder för att allmänt främja näringslivet i kommunen. Detta har sammantaget betydelse för en hållbar regional utveckling.

I princip samtliga mål i Agenda 2030 har koppling till den verksamhet som bedrivs på regional och lokal nivå. Olika aktörers delaktighet och engagemang på regional och lokal nivå är därför central. Mot denna bakgrund bär regioner och kommuner en stor del av ansvaret för att genomföra Agenda 2030, med möjlighet att definiera och prioritera genomförandet utifrån sina egna förutsättningar och utmaningar. Det samlade arbetet på regional och lokal nivå innebär ett viktigt bidrag till agendans genomslag på nationell och internationell nivå.

Inom utgiftsområde 19 Regional utveckling finns det två anslag som berör regionerna och Gotlands kommun. Anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* finansierar insatser på främst regional nivå. Regionerna och Gotlands kommun har ansvaret för att prioritera fördelningen av de tilldelade resurserna utifrån länets förutsättningar och regionernas prioriteringar samt regeringens styrning av vad de statliga medlen får användas till. Anslaget finansierar i huvudsak projektverksamhet, regionala företagsstöd och stöd till kommersiell service.

Anslaget 1:4 *Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027* finansierar främst insatser på regional nivå inom ramen för regionala strukturfondsprogram som bl.a. baseras på regionala utvecklingsstrategier. Även vissa insatser på nationell och internationell nivå finansieras av anslaget. Anslaget finansierar i huvudsak projektverksamhet och regionala företagsstöd.

Prioritering av enskilda insatser finansierade av ovan nämnda anslag görs huvudsakligen på regional nivå utifrån regionala utvecklingsstrategier och i enlighet med regionala strukturfondsprogrammen.

Insatser inom den regionala utvecklingspolitiken medfinansieras även av statliga myndigheter och andra aktörer på lokal, regional, nationell och internationell nivå.

Skr. 2020/21:133

Statliga myndigheter och andra statliga aktörer

Statliga myndigheters deltagande i det regionala utvecklingsarbetet framgår i första hand av lagen om regionalt utvecklingsansvar och förordningen om regionalt tillväxtarbete. Statliga myndigheter som bedriver verksamhet i länet ska beakta den strategi som fastställts för länets utveckling och inom sina verksamhetsområden verka för att målet för den regionala utvecklingspolitiken uppnås. När det är lämpligt ska myndigheterna i sin verksamhet i så stor utsträckning som möjligt ta hänsyn till regionala förutsättningar. I myndigheternas verksamhetsplanering ska insatser som bidrar till att uppnå målen i de regionala utvecklingsstrategierna och till det regionala tillväxtarbetet i övrigt beaktas.

Enligt förordningen om regionalt tillväxtarbete ska myndigheternas medverkan i det regionala utvecklingsarbetet ske i samverkan med regionerna och Gotlands kommun. Statliga myndigheter ska även samråda med regionerna i frågor som är av väsentlig betydelse för en hållbar regional utveckling. Det gäller inom ramen för myndigheternas verksamhetsområden och de ska även inom sina verksamhetsområden ge det biträde som behövs till regionerna och Gotlands kommun samt prioritera myndighetsgemensamma insatser i det regionala utvecklingsarbetet.

Tillväxtverket har flera uppgifter inom den regionala utvecklingspolitiken. En av Tillväxtverkets huvuduppgifter är att i alla delar av landet främja hållbar regional utveckling. Tillväxtverket ska bl.a. genomföra insatser som främjar ett regionalt utvecklingsarbete i länen samt i det arbetet utveckla och förbättra förutsättningarna för dialog, samarbete och lärande mellan olika relevanta aktörer på nationell, regional och lokal nivå. Tillväxtverket ska enligt förordningen om regionalt tillväxtarbete även stödja andra statliga myndigheters medverkan i det regionala utvecklingsarbetet.

Länsstyrelserna ska enligt förordningen om regionalt tillväxtarbete, utöver vad som gäller för alla statliga myndigheter, inom sitt ansvarsområde främja andra statliga myndigheters medverkan i det regionala tillväxtarbetet. Enligt förordningen (2017:868) med länsstyrelseinstruktion ska länsstyrelserna även främja länets utveckling och verka för att nationella mål får genomslag i länet. Länsstyrelserna säkerställer en statlig regional delaktighet i länens utveckling och företräder staten på regional nivå inom flera områden som är av vikt för att uppnå den regionala utvecklingspolitikens mål. Det gäller t.ex. för genomförandet av Agenda 2030 regionalt och för länsstyrelsernas uppgift att verka för att de nationella klimat- och miljömålen får genomslag i den lokala och regionala samhällsplaneringen och i det regionala utvecklingsarbetet. Länsstyrelserna ska utifrån ett statligt helhetsperspektiv arbeta sektorsövergripande och inom myndighetens ansvarsområde samordna olika samhällsintressen och statliga myndigheters insatser.

Bland statliga myndigheter och andra statliga aktörer som har verksamheter av särskild betydelse för möjligheterna att uppnå den regionala utvecklingspolitikens mål finns de som anges i tabell 3.1.

Tabell 3.1 Statliga myndigheter och andra statliga aktörer som har verksamheter av särskild betydelse för möjligheterna att uppnå den regionala utvecklingspolitikens mål

Almi Företagspartner AB	Riksantikvarieämbetet
Arbetsförmedlingen	Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige
Boverket	Sametinget
Delegationen mot segregation	Sjöfartsverket
Ekonomistyrningsverket	Skogsstyrelsen
Folkhälsomyndigheten	Statens energimyndighet
Försäkringskassan	Statens jordbruksverk
Havs- och vattenmyndigheten	Statens kulturråd
Jämställdhetsmyndigheten	Statens skolverk
Livsmedelsverket	Statistiska centralbyrån
Länsstyrelserna	Stiftelsen Svenska Filminstitutet
Myndigheten för digital förvaltning	Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden)
Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser	Sveriges geologiska undersökning
Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor	Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut
Myndigheten för yrkeshögskolan	Tillväxtverket
Naturvårdsverket	Trafikanalys
Patent- och registreringsverket	Trafikverket
Pensionsmyndigheten	Transportstyrelsen
Polismyndigheten	Universitet och högskolor
Post- och telestyrelsen	Universitetskanslersämbetet
RISE Research Institutes of Sweden AB	Verket för innovationssystem

Näringsliv, det civila samhället och nationella minoriteter inklusive urfolket samerna

Enligt förordningen om regionalt tillväxtarbete ska näringslivet och det civila samhällets organisationer erbjudas möjligheter till samverkan såväl i utarbetandet som i genomförandet av den regionala utvecklingsstrategin. Näringslivets och det civila samhällets potential och förmåga till omställning bör tas till vara för att kunna möta samhällsutmaningarna och ta till vara de möjligheter som samhällsförändringarna innebär.

Det civila samhället ger viktiga bidrag till den regionala och lokala utvecklingen. Den europeiska koden för främjande av idéburna organisationers medverkan i offentliga beslutsprocesser är ett viktigt instrument i det offentligas samverkan med civilsamhället.

Urfolket samerna och de andra nationella minoriteterna judar, romer, sverigefinnar och tornedalingar ger också viktiga bidrag till regional och lokal utveckling.

Det finns ett flertal internationella aktörer som har betydelse för den regionala utvecklingspolitiken.

EU:s medlemsstater och kommissionen samarbetar kring flera territoriella frågor. Den s.k. territoriella agendan 2030 utgör ett vägledande policydokumentet med prioriteringar för en rättvis utveckling respektive en grön territoriell utveckling. Urbana agendan ska stimulera tillväxt och innovation i Europas städer och kan användas för att identifiera och hantera sociala utmaningar. Det finns även flera territoriella strategier på makroregional nivå.

OECD:s arbete med kunskapsuppbyggnad och erfarenhetsutbyte inom kommittén för regional utveckling används som underlag för den regionala utvecklingspolitiken.

Inom Nordiska ministerrådet finns det nordiska regionalpolitiska samarbetet bestående av bl.a. Ministerrådet för näringsliv, energi och regionalpolitik som beslutar om den strategiska inriktningen för det regionalpolitiska samarbetet i Norden.

4 Andra utgiftsområden och mål

4.1 Andra utgiftsområden och mål av särskild betydelse för den regionala utvecklingspolitiken

En bredd av insatser inom många politikområden är viktigt för att uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken. Sådana insatser sker med utgångspunkt i de mål som har beslutats av riksdagen och som gäller för respektive utgiftsområde, men där insatser även bidrar till att uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken. Tvärsektoriell styrning av resurser inom många utgiftsområden samt regional hänsyn och ett territoriellt perspektiv är därför av betydelse för att skapa mer ändamålsenliga insatser för att nå såväl målet för den regionala utvecklingspolitiken som andra mål. Även samordning mellan statliga myndigheter och en väl fungerande samverkan med regioner och kommuner är avgörande för att uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken. Det territoriella perspektivet behandlas i avsnitt 5.3 och regional hänsyn behandlas i avsnitt 7.2.

Regeringen identifierar i denna strategi fyra strategiska områden som ska ligga till grund för genomförandet av den regionala utvecklingspolitiken 2021–2030. Regeringen identifierar även ett antal prioriteringar för respektive strategiskt område. De strategiska områdena och prioriteringarna behandlas i avsnitt 6. I tabell 4.1 framgår andra utgiftsområden, med angiven numrering, som omfattar områden med mål som har beslutats av riksdagen. De är av särskild betydelse för de strategiska områdena och prioriteringarna för den regionala utvecklingspolitiken.

Landsbygdspolitiken och politiken för en hållbar stadsutveckling omfattar utvecklingen av specifika geografiska områden. Båda har därför

Skr. 2020/21:133 en nära koppling till den regionala utvecklingspolitiken som omfattar utveckling av städer, tätorter samt gles- och landsbygder i hela landet.

Det finns även fonder, program och initiativ inom EU som kan vara av särskild betydelse för genomförandet av den regionala utvecklingspolitiken. Förutom fonderna inom sammanhållningspolitiken finns bl.a. den gemensamma jordbrukspolitiken, Programmet för ett digitalt Europa, Horisont Europa, Fonden för ett sammanlänkat Europa, programmet Kreativa Europa, Life och Europeiska havs- och fiskerifonden.

Tabell 4.1 Andra utgiftsområden med områden som omfattar mål som har beslutats av riksdagen som är av särskild betydelse för de strategiska områdena och prioriteringarna för den regionala utvecklingspolitiken

Skr. 2020/21:133

Strategiska områden 2021–2030

Utgiftsområden och områden med mål

<p>Likvärdiga möjligheter till boende, arbete och välfärd i hela landet</p>	<p>U01: demokratipolitik och nationella minoriteter, U01 och U023: samepolitik, U09: folkhälsopolitik, U013: integrationspolitik, jämställdhetspolitik och åtgärder mot segregation, U014: arbetsmarknadspolitik, U016: utbildningspolitik, U017: kulturpolitik, de statliga insatserna till stöd för den kommunala kulturskolan, arkitektur, form och design, kulturmiljö, film, ungdomspolitik, politik för det civila samhället, idrottspolitik och friluftslivspolitik, U018: samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteri verksamhet samt bostadsmarknad, U020: miljöpolitik, U021: energipolitik, U022: transportpolitik och politiken för informationssamhället samt U023: Politik för de areella näringarna, landsbygd och livsmedel samt en sammanhållen landsbygdspolitik. Det kommunalekonomiska utjämningsystemet för kommuner och regioner är viktigt för att en likvärdig offentlig service ska kunna erbjudas i landets olika delar.</p>
<p>Kompetensförsörjning och kompetensutveckling i hela landet</p>	<p>U01 och U023: samepolitik, U013: integrationspolitik och jämställdhetspolitik, U014: arbetsmarknadspolitik, U016: utbildningspolitik och forskningspolitik, U017: ungdomspolitik och politik för civila samhället, U022: transportpolitik och politiken för informationssamhället, U023: Politik för de areella näringarna, landsbygd och livsmedel, en sammanhållen landsbygdspolitik, politik för en konkurrenskraftig och sammanhållen livsmedelskedja samt U024: näringspolitik.</p>
<p>Innovation och förnyelse samt entreprenörskap och företagande i hela landet</p>	<p>U01 och U023: samepolitik, U013: integrationspolitik och jämställdhetspolitik, U016: utbildningspolitik och forskningspolitik, U017: kulturpolitik, arkitektur, form och design, kulturmiljö, film, ungdomspolitik och politik för civila samhället, U020: miljöpolitik, U021: energipolitik, U022: politiken för informationssamhället, U023: Politik för de areella näringarna, landsbygd och livsmedel, en sammanhållen landsbygdspolitik, politik för en konkurrenskraftig och sammanhållen livsmedelskedja, skogspolitik samt U024: näringspolitik samt utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande.</p>
<p>Tillgänglighet i hela landet genom digital kommunikation och transportsystemet</p>	<p>U01 och U023: samepolitik, U013: integrationspolitik och jämställdhetspolitik, U016: utbildningspolitik, U020: miljöpolitik, U021: energipolitik, U022: transportpolitik och politiken för informationssamhället, U023: Politik för de areella näringarna, landsbygd och livsmedel, en sammanhållen landsbygdspolitik, politik för en konkurrenskraftig och sammanhållen livsmedelskedja samt U024: näringspolitik samt utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande.</p>

4.2 En sammanhållen landsbygdspolitik

Det övergripande målet för landsbygdspolitiken är en livskraftig landsbygd med likvärdiga möjligheter till företagande, arbete, boende och välfärd som leder till en långsiktigt hållbar utveckling i hela landet (prop. 2017/18:179, bet 2017/18:NU19, rskr. 2017/18:360).

Regeringens styrning av den regionala utvecklingspolitiken, landsbygdspolitiken, politiken för hållbar stadsutveckling och miljöpolitiken ska vara samordnad och främja möjligheterna för insatser inom politikområdena att komplettera varandra. Landsbygdspolitiken omfattar utvecklingen av geografiska områden som kategoriseras som gles- och landsbygder, oavsett om dessa är nära eller långt ifrån en större tätort.

Förutsättningarna att bo, leva och verka skiljer sig åt i olika delar av landet. Att utmaningar och förutsättningar skiljer sig åt ställer krav på olika insatser och lösningar. Det går inte att ha samma fysiska närhet och tillgänglighet i glesare miljöer, men det är möjligt att på andra sätt skapa likvärdiga förhållanden mellan tätare och glesare miljöer. Med likvärdig avses att det ska finnas goda möjligheter att bo, leva och verka i såväl glesa som täta miljöer, men lösningarna för detta kan se olika ut.

Politikområdet har även tre delmål som utgår från de tre dimensionerna av hållbar utveckling; den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga.

- Landsbygdernas förmåga att ta till vara förutsättningarna för företagssamhet och sysselsättning är långsiktigt hållbar, samtidigt som miljömålen nås. Landsbygderna bidrar till en positiv utveckling av Sveriges ekonomi.
- Landsbygderna bidrar till att stärka Sveriges konkurrenskraft i en utveckling mot en cirkulär, biobaserad och fossilfri ekonomi och till ett hållbart nyttjande av naturresurserna samt till att relevanta miljö kvalitetsmål uppfylls.
- Likvärdiga förutsättningar för människor att arbeta, bo och leva i landsbygderna. Likvärdiga och jämställda förutsättningar för kvinnor och män att arbeta, bo och leva i landsbygderna bidrar till att skapa en attraktiv livsmiljö vilket är en grundläggande förutsättning för en hållbar utveckling.

För en långsiktigt hållbar utveckling i hela Sverige behöver alla delar av landet bidra. En sådan utveckling är beroende av att människor vill och kan bo och leva i Sveriges landsbygder samt att företag kan verka där. Sveriges utveckling är beroende av de värden som finns och produceras på landsbygderna. Landsbygderna bidrar bl.a. med energiförsörjning, råvaror och livsmedelsförsörjning samt även till innovativa lösningar på olika samhällsutmaningar, vilket kommer att krävas för en hållbar utveckling.

4.3 Politik för hållbar stadsutveckling

Det övergripande målet för politiken för hållbar stadsutveckling är: Hållbara städer är inkluderande och tillgängliga stadsmiljöer som erbjuder alla människor en attraktiv och grön livsmiljö. Närhet gör att det är enkelt att leva sitt vardagsliv och ta sig fram med hållbara transporter, som t.ex.

gång och cykel. Helhetssyn i planeringen tillsammans med smarta lösningar bidrar till städer där människor kan leva klimatsmart, hälsosamt och tryggt (prop. 2017/18:1 utg.omr. 18).

Regeringens styrning av den regionala utvecklingspolitiken, landsbygdspolitiken, politiken för hållbar stadsutveckling och miljöpolitiken ska vara samordnad och främja möjligheterna för insatser inom områdena att komplettera varandra.

Politiken för hållbar stadsutveckling omfattar utvecklingen av geografiska områden som kan kategoriseras som städer eller stadsnära områden. En hållbar stadsutveckling utgår från en helhetssyn på hur städer ska omfatta ekonomiska, sociala och miljömässiga dimensioner. Det handlar om att åstadkomma goda livsmiljöer, dvs. väl fungerande och robusta städer som utformas så att de är till för alla. En hållbar stadsutveckling omfattar också omsorgsfull gestaltning av städernas fysiska miljöer i enlighet med regeringens proposition Politik för gestaltad livsmiljö (prop. 2017/18:110). Omsorgsfull gestaltning kan bl.a. bidra till att minska segregation, öka den sociala sammanhållningen samt ge förutsättningar för att nå nationella klimat- och miljömål och stå robust mot klimatförändringar.

En hållbar stad har goda kopplingar till kringliggande områden och landsbygder och den är därmed viktig för utvecklingen i ett större regionalt perspektiv. Det är därför viktigt att utveckla och stärka länkar för utbyte av bl.a. idéer, varor, tjänster och kompetenser som bidrar till hållbar stadsutveckling i ett större regionalt sammanhang. Med hjälp av en god gestaltning, inkludering, innovationer, digitalisering, grön infrastruktur, samt miljö- och klimatteknik finns möjligheter att möta dagens samhällsutmaningar på ett effektivt och hållbart sätt.

4.4 Miljö- och klimatmål

Riksdagen har beslutat om ett klimatpolitiskt ramverk för Sverige som omfattar klimatmål, en klimatlag och inrättandet av ett klimatpolitiskt råd (prop. 2016/17:146, bet. 2016/17:MJU24, rskr. 2016/17:320). Det svenska klimatarbetet ska bidra till att nå generationsmålet och målen inom Agenda 2030 samt miljö kvalitetsmålen inom miljömålssystemet. Det långsiktiga målet innebär att Sverige senast 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp. Målet innebär att utsläppen av växthusgaser från svenskt territorium ska vara minst 85 procent lägre senast 2045 än utsläppen 1990. Målen för miljöpolitiken är strukturerade i ett målsystem som kallas för miljömålssystemet, enligt följande (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10:MJU25, rskr. 2009/10:377):

- ett generationsmål som anger inriktningen för den samhällsomställning som behöver ske inom en generation för att nå miljö kvalitetsmålen
- miljö kvalitetsmål som beskriver det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till
- etappmål som beskriver de samhällsomställningar som är viktiga steg för att nå generationsmålet och miljö kvalitetsmålen.

Generationsmålet är det övergripande målet för miljöpolitiken och beskriver att vi till nästa generation ska lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen i Sverige är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. De 16 miljö kvalitetsmål som riksdagen har beslutat är följande: Begränsad klimatpåverkan, Frisk luft, Bara naturlig försurning, Giftfri miljö, Skyddande ozonskikt, Säker strålmiljö, Ingen övergödning, Levande sjöar och vattendrag, Grundvatten av god kvalitet, Hav i balans samt levande kust och skärgård, Myllrande våtmarker, Levande skogar, Ett rikt odlingslandskap, Storslagen fjällmiljö, God bebyggd miljö och Ett rikt växt- och djurliv (prop. 1997/98:145, bet. 1998/99: MJU6, rskr. 1998/99:183 samt prop. 2004/05:150, bet. 2005/06: MJU3, rskr. 2005/06:48).

För att miljömålen ska kunna nås behöver miljö och klimat integreras och åtgärder vidtas i alla relevanta politikområden.

Miljömålen utgör den miljömässiga dimensionen av hållbar utveckling. Miljömålen är därför också en viktig utgångspunkt för Sveriges genomförande av Agenda 2030 med sina 17 globala mål för hållbar utveckling. Miljömålen utgör den nationella implementeringen av Agenda 2030:s miljörelaterade mål och delmål. Arbetet för att nå miljömålen bidrar även till att nå andra mål i Agenda 2030. Miljömålen är därmed viktiga för hållbar regional utveckling.

4.5 Statlig service och närvaro

En närvaro av statliga myndigheter i hela landet behövs för att en god servicenivå ska kunna bibehållas. Enskilda personer och företag behöver kunna möta företrädare för statliga myndigheter och få grundläggande statlig service även om utvecklingen går mot allt fler digitala tjänster.

En fortsatt utbyggnad av antalet servicekontor är avgörande för att förbättra tillgången till statlig service på flera platser i landet (prop. 2020/21:1 utg.omr. 2).

En fortsatt utveckling av den statliga närvaron och servicen i hela landet är även viktigt för att upprätthålla legitimitet och förtroende för statsförvaltningen. För att åstadkomma en jämnare fördelning av statliga arbetstillfällen över landet är det angeläget att stärka den statliga närvaron utanför de största städerna. En utgångspunkt är att inga nya myndigheter ska lokaliseras i Stockholm under mandatperioden (prop. 2020/21:1 utg.omr. 2).

Staten måste som arbetsgivare ta ett större ansvar både för regional utveckling och för möjligheterna att erbjuda statliga arbetstillfällen i hela landet. Spridningen av statliga myndigheters lokalisering kan även bidra till att förbättra arbetsmarknaden i landsbygderna och därmed bidra till en hållbar regional utveckling.

4.6 EU:s gemensamma jordbrukspolitik

Den gemensamma jordbrukspolitikens finansieras genom Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling och Europeiska garantifonden

för jordbruket. Insatserna som genomförs är viktiga för den svenska primärproduktionen, för livsmedelskedjans företag i förädlingsledet, för miljö- och klimatnyttan samt för utvecklingen av Sveriges landsbygder. Insatser görs för att stärka jordbruket och annan näringsverksamhet, för att säkra livsmedelskedjan och för att stärka den lokala utvecklingen på landsbygderna.

För programperioden 2021–2027 finns följande nio mål:

- Stödja jordbruksinkomster som det går att leva på och jordbrukets motståndskraft i unionen för att förbättra livsmedelstryggheten.
- Öka marknadsorienteringen och konkurrenskraften, med ett större fokus på forskning, teknik och digitalisering.
- Förbättra jordbrukarnas position i värdekedjan.
- Bidra till minskad klimatpåverkan och anpassning till klimatförändringar samt till hållbar energi.
- Främja hållbar utveckling och effektiv förvaltning av naturresurser som vatten, mark och luft.
- Bidra till att skydda den biologiska mångfalden, stärka ekosystemtjänster samt bevara livsmiljöer och landskap.
- Locka och understödja unga jordbrukare och underlätta affärsutveckling i landsbygdsområden.
- Främja sysselsättning, tillväxt, jämställdhet, social delaktighet och lokal utveckling i landsbygdsområden, inbegripet bioekonomin och hållbart skogsbruk.
- Se till att EU:s jordbruk svarar bättre på samhällets krav på livsmedel och hälsa, inbegripet säkra och näringsrika livsmedel som producerats på ett hållbart sätt, matsvinn samt djurskydd.

Genomförandet av programperioden 2021–2027 för den gemensamma jordbrukspolitiken är försenat med två år och kommer att inledas 2023. Åren 2021 och 2022 är därmed övergångsår vilket innebär en förlängning av nuvarande landsbygdsprogram t.o.m. 2022. Åtgärder, budget och modell för genomförande från 2023 kommer att beskrivas i en strategisk plan som kommer att omfatta samtliga mål för den gemensamma jordbrukspolitiken. Programperioden 2021–2027 kommer bl.a. att innehålla miljö- och klimatåtgärder, konkurrenskraftsåtgärder för jordbruket, investeringsstöd och insatser för lokalt ledd utveckling genom den s.k. leadermetoden.

5 Utgångspunkter för den regionala utvecklingspolitiken 2021–2030

För att möta samhällsutmaningarna, ta till vara möjligheterna och hitta lösningar samt uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken har regeringen i denna strategi ett antal utgångspunkter för den regionala utvecklingspolitiken 2021–2030. Utgångspunkterna är centrala för genomförandet av de strategiska områdena och prioriteringarna, se avsnitt 6.

Utgångspunkterna är:

- förändringar i Sverige och omvärlden
- omställning till ett hållbart samhälle
- betydelsen av ett territoriellt perspektiv.

5.1 Förändringar i Sverige och omvärlden

5.1.1 Stora samhällsförändringar, samhällsutmaningar och möjligheter

Det finns ett antal långsiktiga stora samhällsförändringar som i hög grad påverkar utvecklingen i Sverige och omvärlden och därmed möjligheten att uppnå en hållbar regional utveckling i hela landet. Regeringen identifierar fem områden med stora samhällsförändringar som de mest centrala för att uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken:

- demografi
- globalisering
- miljö och klimat
- socioekonomi och sammanhållning
- teknisk utveckling.

De långsiktiga stora samhällsförändringarna verkar inte var för sig utan påverkar varandra i komplexa samband, bl.a. skapar de förutsättningar för varandra och förstärker eller kompenserar för varandras effekter. Dessa samhällsförändringar för med sig stora samhällsutmaningar och regeringen anser att det är viktigt att finna lösningar för att möta dessa, inte minst för att lindra de negativa effekter som uppstår. Men samhällsförändringarna för även med sig möjligheter som ska tas till vara i arbetet med en hållbar regional utveckling. Konsekvenserna av samhällsförändringarna ser olika ut i olika delar av landet.

I promemorian Hållbar regional utveckling – analys av förändringar i Sverige och omvärlden analyseras dessa långsiktiga stora samhällsförändringar mer ingående, med de samhällsutmaningar, möjligheter och territoriella konsekvenser de för med sig (N2021/00775). Nedan framgår kortfattat en beskrivning av de olika samhällsförändringarna.

Demografi

De samlade demografiska förändringarna i landet innebär bl.a. urbanisering och ökad befolkningskoncentration till täta urbana områden. Detta beror i första hand på inflyttning från andra länder och födelseöverskott. Inrikes flyttningar står endast för en mindre del av urbaniseringen i Sverige. Unga vuxna står fortfarande för en tredjedel av de långväga flyttningarna och flyttströmmarna går oftast mot större städer. Invandring har blivit en viktig del av hela Sveriges demografiska utveckling. Antalet invandrade har varierat mellan åren, men även om invandringen under vissa år har varit stor räcker den inte för att kompensera för en negativ befolkningsutveckling och en åldrande befolkning i alla delar av landet.

Befolkningen i Sverige blir allt äldre. Andelen äldre ökar också i stora delar av landet på grund av nettoutflyttning av unga kvinnor och män. I de delar av landet där det sker en utflyttning medför ett underskott av yngre människor att personer som går i pension inte fullt ut kan ersättas med unga personer på väg in på arbetsmarknaden. Den minskande andelen personer i arbetsför ålder leder till att såväl offentliga som privata arbetsgivare får allt svårare att klara arbetskrafts- och kompetensförsörjningen. En allt äldre befolkning leder till större behov av omsorg och vård samtidigt som skatteunderlaget ofta minskar, vilket sätter ökad press på välfärdssystemen. Det gäller alla län och kommuner men i synnerhet de med en hög andel äldre. Befolkningsförändringarna medför därmed växande regionala skillnader avseende förutsättningarna för den lokala och regionala utvecklingen.

Globalisering

Genom globaliseringen integreras olika delar av världen på olika sätt. Globaliseringen innebär att Sverige och de olika delarna av landet i allt högre utsträckning påverkas av utvecklingen i andra länder och att bl.a. företag direkt eller indirekt är en del av den globala ekonomin. Konkurrensen för företag om marknader, investeringar och kompetens ökar samtidigt som det ger företag möjlighet att internationaliseras. Detta innebär både för- och nackdelar för människor och företag i Sverige.

Trots att näringslivet har olika förutsättningar att hantera globaliseringens konsekvenser kan företag och organisationer i alla delar av landet dra nytta av att ingå i globala produktionssystem och värdekedjor. Näringslivets koppling till en global marknad behöver t.ex. inte gå via verksamheter i en tätbefolkad miljö. Närvaro av företag med kunskapsintensiva och icke rutinmässiga arbetsuppgifter är dock en viktig förklaring till näringslivets förnyelse. Detta kan därmed vara en fördel för företag i tätbefolkade miljöer där det ofta finns flera företag med liknande verksamhet, vilket ger möjligheter att bygga nätverk samt att dela och sprida kunskaper. Områden med en tillverkningsbaserad näringslivsstruktur har ofta en stark tradition av kunskap. Andra områden har sin styrka i platsbaserade resurser som fisk, vatten och jordbruksmark för t.ex. livsmedelsproduktion, mineraler och energi samt miljöer för bl.a. turism och friluftsliv.

Miljö och klimat

På ett övergripande plan utvecklas tillståndet för miljön och klimatet negativt. Detta riskerar att orsaka oåterkalleliga skador på miljön och djupgående konsekvenser för samhället och människors försörjningsmöjligheter, hälsa och välfärd. Stora miljömässiga utmaningar är utarmning av naturresurser, luft och miljöföroreningar och särskilt hotet om förlorad biologisk mångfald, vilket negativt påverkar ekosystemens möjlighet att skapa ekosystemtjänster. Följdverkningarna av klimatförändringen varierar stort i landet och för olika delar av näringslivet. Omställningen för att möta klimatförändringarna och andra miljöproblem medför också en strukturomvandling inom näringslivet. Den omvandlingen kommer att påverka olika delar av landet på olika sätt på grund av

skillnader i näringslivsstruktur och förutsättningar i olika geografiska områden.

Klimatförändringarnas effekter tillsammans med övriga miljöproblem påverkar känsliga livs-, natur- och kulturmiljöer negativt inte minst i landsbygderna. Detta är negativt för verksamheter och näringar som är beroende av dessa miljöer såsom rekreation, friluftsliv, turism, skogsbruk, fiske, vattenbruk, jordbruk, rennäring samt kulturella och kreativa näringar.

Socioekonomi och sammanhållning

Socioekonomiska faktorer såsom sysselsättning, arbetslöshet, åldersstruktur, ekonomiskt bistånd, ohälsotal, utbildning och inkomster belyser hur socialt hållbar samhällsutvecklingen är. Det finns ett tydligt samband mellan ekonomisk tillväxt och fördelningen av det ökande välbståndet, det kan inte ses som två separata frågor. De socioekonomiska skillnaderna ökar i Sverige främst inom områdena nettoinkomst, andel invånare födda utanför EU/EFTA, andel ungdomar med behörighet till gymnasieskolans nationella program och andel öppet arbetslösa. Gruppen kommuner som har svårigheter till följd av strukturomvandling, 59 stycken eller 8 procent av befolkningen, samt gruppen landsbygdskommuner med särskilda utmaningar, 75 stycken eller 10 procent av befolkningen, är de som sammantaget har den mest ogynnsamma socioekonomiska utvecklingen. Men det finns även stora skillnader inom kommuner och även i andra kommuntyper kan enskilda områden uppvisa betydande socioekonomiska utmaningar.

Svenskarna har en fortsatt stor tillit till varandra och till samhällsinstitutionerna, det som också benämns det sociala kapitalet. Tillit är ett smörjmedel som får mycket i samhället att fungera bättre. Men det finns bl.a. betydande skillnader mellan olika befolkningsgrupper och olika delar av landet. Hos utsatta grupper såsom arbetslösa, personer med sjukersättning och personer med självupplevd sämre hälsa har tilliten sjunkit under senare år. Bland unga i Sverige tenderar de som bor i gles- och landsbygder samt i områden med socioekonomiska utmaningar att ha en lägre tillit, bl.a. i form av låg tilltro till offentliga aktörer.

Folkhälsan i Sverige är fortsatt god och har förbättrats utifrån ett befolkningsperspektiv. Men ojämlikheten i hälsa består mellan könen och har i vissa fall ökat mellan olika socioekonomiska grupper samt mellan län och kommuner. Det är dock ofta större skillnader inom ett län än mellan län. Skillnaderna beror sannolikt främst på en ojämlikhet i livsvillkor och levnadsförhållanden.

Teknisk utveckling

Den tekniska utvecklingen påverkar bl.a. var människor bor, arbetar och kommunicerar. Teknikutveckling leder även till att saker kommer att göras på nya sätt. Automatisering, robotar och artificiell intelligens (AI) har t.ex. utvecklats under lång tid men får ett större genomslag inom allt fler områden. Alla delar av landet påverkas av digitaliseringen, men vissa delar mer än andra till följd av bl.a. näringslivsstruktur. Tätbefolkade geografiska områden med större eller mellanstora städer har i vissa fall

lättare att hantera omställningen som digitaliseringen medför. Bland annat har de goda förutsättningar att dra nytta av att kunskapsintensiva aktiviteter kopplade till tekniska förändringar ökar i betydelse. Men tätbefolkade områden kommer även att stå inför stora utmaningar. Den ekonomiska aktiviteten i tjänstesektorn är t.ex. koncentrerad till mer tätbefolkade geografiska områden och digitaliseringen driver på ett ökat tjänsteinnehåll. Tätbefolkade områden har ofta en fördel genom ett bredare utbud av utbildningsmöjligheter. Samtidigt kan det utbudet bli tillgängligt på fler platser just till följd av digitaliseringen.

Teknikutvecklingen ger möjligheter att bemöta de utmaningar som glest befolkade och landsbygdsdominerade områden har i form av gleshet och långa avstånd. Bland annat kan digitalisering medföra kostnadseffektiva transporter av varor och en mer behovsanpassad kollektivtrafik, bidra till ett nytt utbud av utbildningar och kompetensutvecklingsmöjligheter samt skapa en förändrad arbetsmarknad. Samtidigt medför den tekniska utvecklingen nya slags sårbarheter i samhället.

5.1.2 Särskilda händelser

Utöver de långsiktiga stora samhällsförändringarna finns det dessutom särskilda händelser som får en mycket stor inverkan på samhället. Exempel på detta är pandemin som började våren 2020. Till följd av pandemin gick världen in i en global humanitär och ekonomisk kris med stort lidande och stora uppoffringar för att rädda människors liv och hälsa.

De regionala skillnaderna av hur hårt pandemin har påverkat ekonomin kortsiktigt är stora till följd av bl.a. skiftande samhälls- och näringslivsstruktur där vissa sektorer drabbats särskilt hårt till följd av nödvändiga restriktioner. Regeringen bedömer att det är för tidigt att säga hur pandemin långsiktigt kommer att påverka näringslivet och andra områden i samhället liksom olika delar av landet. Utöver den akuta krishanteringens av ekonomin är det viktigt att näringslivet, kultur, idrott och det civila samhällets aktörer utvecklas långsiktigt, precis som i en period utan ekonomisk kris. Vid en ekonomisk kris påskyndas vanligen en samhällsutveckling och strukturomvandling som redan pågår. Regeringen anser att den regionala utvecklingspolitiken kan bidra till att möta effekterna av denna kris.

5.2 Omställning till ett hållbart samhälle

Den regionala utvecklingspolitiken ska främja en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar regional utveckling i hela landet där de tre dimensionerna är integrerade och ömsesidigt beroende av varandra. Genomförandet av Agenda 2030 och ett stort antal av de globala målen för hållbar utveckling är därför en viktig utgångspunkt för den regionala utvecklingspolitiken. Den regionala utvecklingspolitiken ska därmed i linje med genomförandet av Agenda 2030 bidra till omställningen till ett modernt och hållbart välfärdsland samt till en hållbar utveckling såväl inom EU som globalt.

Den regionala utvecklingspolitiken har liksom Agenda 2030 ett integrerat angreppssätt samt utgår ifrån ett helhetsperspektiv på hållbarhetens ekonomiska, sociala och miljömässiga dimensioner. Det är därför av vikt att identifiera sambanden mellan olika politikområden. För att främja ett integrerat arbetssätt och ett helhetsperspektiv bör potentiella synergier och målkonflikter mellan olika politikområden identifieras. Därmed är även samordning mellan olika sektorer och nivåer centralt.

Agenda 2030 och hållbarhetsarbete har utifrån regionernas egna prioriteringar en central plats i de regionala utvecklingsstrategierna.

Näringslivets och det civila samhällets organisationers potential och förmåga till omställning bör tas till vara för att möta samhällsutmaningarna.

Skillnader i livsvillkor och fördelning av makt och resurser baserade på kön, könsidentitet, funktionsnedsättning, etnisk bakgrund och ålder är ett samhällsproblem som kan och ska motverkas.

Den regionala utvecklingspolitiken ska bidra till att uppnå jämställdhet mellan kvinnor och män.

Urfolket samernas och andra nationella minoriteters möjlighet att medverka i den regionala utvecklingspolitiken ska utvecklas. Mot bakgrund av samernas status som urfolk ska deras självbestämmande och inflytande dessutom stärkas. Det är centralt för samerna som urfolk, det samiska samhället, den samiska kulturen och det samiska företaget.

Den regionala utvecklingspolitiken ska bidra till ökad integration och mångfald. Det handlar om att ge människor som kommer till Sverige bättre möjligheter att försörja sig och bidra till samhället men även om att organisationer, företag och offentlig sektor har ett växande behov av kompetens och arbetskraft. Människor som startar på nytt i Sverige ska få så bra förutsättningar som möjligt för att etablera sig och bidra till Sveriges gemensamma välfärd.

Ungas demokratiska färdigheter och kompetenser bör utvecklas och deras deltagande och delaktighet i demokratin bör främjas. Ett ungdomsperspektiv ska främjas inom den regionala utvecklingspolitiken.

De högt ställda målen för den svenska klimat-, miljö- och energipolitiken kräver ett aktivt och långsiktigt arbete för en hållbar utveckling inom alla politiska områden och på alla nivåer. Politiken syftar till att vi till nästa generation ska lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Det handlar bl.a. om att bevara den biologiska mångfalden och ekosystemtjänster, minska föroreningar till luft, mark och vatten, främja samhällets klimat- och energiomställning samt klimatanpassning och ställa om till en giftfri och cirkulär ekonomi. Klimatanpassning innebär att vidta åtgärder som syftar till att skydda miljön, människors liv och hälsa samt egendom genom att samhället anpassas till de konsekvenser som ett förändrat klimat kan medföra. Det kan t.ex. handla om hur samhället bemöter eller undviker negativa konsekvenser av ett förändrat klimat. Dagens samhälle är anpassat och uppbyggt efter ett visst klimat så med klimatförändringarna ändras också förutsättningarna i hela Sverige, men på olika sätt.

Miljö- och klimatperspektiven inom den regionala utvecklingspolitiken ska stärkas. Länsstyrelsernas och regionernas arbete bör ses som komplement till varandra och en god samverkan är därför viktig. Regeringen

behöver säkerställa att hela Sverige är rustat för en fossilfri framtid. Politiken ska skapa förutsättningar för en omställning, där hela landet är med. De möjligheter som omställningen medför ska tas till vara. För att stärka miljö- och klimatperspektiven inom den regionala utvecklingspolitiken är det fortsatt viktigt med ett statligt nationellt resurs-, utvecklings- och kunskapsstöd om bl.a. minskad miljö- och klimatpåverkan i det regionala utvecklingsarbetet.

5.3 Betydelsen av ett territoriellt perspektiv

Förutsättningarna för en hållbar regional utveckling varierar mellan olika delar av landet. Därför behöver insatser som främjar hållbar regional utveckling ha ett territoriellt perspektiv. Det innebär att hänsyn tas till strukturella skillnader, t.ex. olikheter i tätortsstruktur och lokaliseringsmönster, demografi, socioekonomi och näringsliv.

Att ha ett territoriellt perspektiv innebär även att det geografiska läget beaktas med bl.a. skillnader i tillgänglighet till t.ex. marknader, arbete, service och kultur, från det lokala till det internationella sammanhanget. Därmed blir också skillnaderna mellan olika typer av s.k. funktionella regioner och den administrativa indelningen i kommuner och län betydelsefulla. Rörelsemönstren för människor, handel med varor och tjänster samt kapital bryter ofta de administrativa gränserna, vilket påverkar hur insatser bör utformas.

En särskild aspekt på funktionella geografiska samband är det ömsesidiga utbytet och beroendeförhållandet mellan invånare och verksamheter i städer, tätorter samt gles- och landsbygder av olika storlek och karaktär. Dessa har olika förutsättningar beroende på storlek, tillgänglighet, näringslivsstruktur och andra strukturella olikheter.

Det territoriella perspektivet i den regionala utvecklingspolitiken innebär att potentialen i varje geografiskt område tas till vara utifrån sina särskilda förutsättningar. Ett territoriellt perspektiv ökar också möjligheterna för statliga myndigheter att få god kunskap om och beakta regionala förutsättningar och prioriteringar inom sina verksamhetsområden. Det skapar också förutsättningar för måluppfyllelse i andra politikområden.

Sveriges olika delar uppvisar en stor variation av ekonomiska, sociala och miljömässiga förutsättningar. Några har en positiv utveckling inom vissa samhällsområden, medan andra, inom samma samhällsområden, har djupgående och svåra utmaningar. Det gäller såväl städer och tätorter som gles- och landsbygder. De gles- och landsbygder som kännetecknas av bl.a. stor gleshet, sviktande arbetsmarknad, hög grad av demografisk obalans, ett lågt utbud av tjänster från det offentliga och privata samt låg integration i globala värdekedjor har särskilda frågor som behöver adresseras. På motsvarande sätt kan de städer och tätorter som kännetecknas av stor täthet, trängseffekter och en obalanserad bostadsmarknad ha särskilda frågor som behöver uppmärksammas.

Regionbegreppet

Den 1 januari 2020 ändrades beteckningen för kommuner på regional nivå från landsting till region (prop. 2018/19:162). Denna organisation har det regionala utvecklingsansvaret enligt lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar.

Ordet region kan även avse ett sammanhängande geografiskt område. Begreppet region används dessutom i flera andra sammanhang och med olika betydelser. Exempel på detta är arbetsmarknadsregioner, funktionella regioner, funktionella analysregioner (FA-regioner) och Öresundsregionen. Ordet regional används i betydelsen att beskriva olika territoriella sammanhang, såväl inom som över administrativa gränser. Det kan även avse en nivå mellan den nationella och lokala nivån.

6 Strategiska områden och prioriteringar 2021–2030

För att möta samhällsutmaningarna, ta till vara möjligheterna och hitta lösningar samt uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken identifierar regeringen i denna strategi fyra strategiska områden som ligger till grund för den regionala utvecklingspolitiken 2021–2030. De strategiska områdena är:

- likvärdiga möjligheter till boende, arbete och välfärd i hela landet
- kompetensförsörjning och kompetensutveckling i hela landet
- innovation och förnyelse samt entreprenörskap och företagande i hela landet
- tillgänglighet i hela landet genom digital kommunikation och transportsystem.

Regeringen identifierar även ett antal prioriteringar för respektive strategiskt område. De strategiska områdena och prioriteringarna är tvärssektoriella och omfattar politikområden där europeiska, nationella, regionala och lokala insatser och finansiella resurser samordnas och kompletterar varandra. Hållbarhetsarbetet ska stärkas och insatser ska ha ett territoriellt perspektiv.

Genom kompletterande insatser inom och mellan de fyra strategiska områdena och prioriteringarna skapas goda förutsättningar för ett samordnat genomförande av den regionala utvecklingspolitiken, landsbygdpolitiken och andra berörda politikområden. Ett samordnat genomförande ökar förutsättningarna att uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken.

6.1 Likvärdiga möjligheter till boende, arbete och välfärd i hela landet

Skr. 2020/21:133

Den demografiska utvecklingen och den socioekonomiska utvecklingen med växande regionala och inomregionala skillnader i befolkningsutveckling, befolkningsammansättning, utbildningsnivå och inkomstnivå samt den tekniska utvecklingen har en central påverkan på den regionala utvecklingen genom de samhällsutmaningar och möjligheter som de innebär. Det är viktigt att finna innovativa lösningar på dessa samhällsutmaningar. Delar av Sverige har demografiska utmaningar som kommer av vikande befolkningsunderlag och en åldrande befolkning. Utmaningarna kan bl.a. bestå av minskande skatteunderlag, minskande underlag för arbetsmarknadens kompetensförsörjning och minskande tillgång till offentlig och kommersiell service. Andra delar av Sverige har utmaningar som kommer med en stor och snabbt växande befolkning på en liten yta. De utmaningarna kan bl.a. vara stor bostadsbrist, ökande boende- och levnadskostnader, konkurrens om mark och markanvändning samt ökad trängsel i transportinfrastrukturen. Förutsättningarna för likvärdiga möjligheter till boende, arbete och välfärd i hela landet varierar således mellan olika delar av landet. Därför ska insatser ha ett territoriellt perspektiv och kunna anpassas till olika förutsättningar. Sammantaget ska detta strategiska område bidra till att uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken.

De varierande utmaningarna och möjligheterna i olika delar av landet påverkar näringslivets och organisationers förutsättningar att utvecklas. De olika utmaningarna och möjligheterna har också inverkan på hur de fysiska miljöerna utvecklas och därmed människornas livs- och boendemiljöer.

Den demografiska utvecklingen innebär behov av att utveckla effektiva samhällstjänster med kvalitet inom ramen för det offentliga åtagandet, oavsett om de utförs i privat eller offentlig regi. Det innebär även behov av ett innovativt samhällsbyggande som möjliggör hållbara och attraktiva livsmiljöer i t.ex. gles- och landsbygder som växer respektive minskar i befolkning.

En god och jämlik hälsa i hela befolkningen samt kultur och fritidsaktiviteter som är tillgängliga för alla är en förutsättning för en hållbar regional utveckling i hela landet. Natur- och kulturlandskap kan utgöra goda och attraktiva miljöer av betydelse för hållbar regional utveckling. Vidare är biologisk mångfald och fungerande ekosystem en förutsättning för allt liv på jorden och utgör basen för en mångfald av de ekosystemtjänster som bidrar till hållbar regional utveckling.

Människor ska kunna känna en hög tillit till varandra och samhället. Tilliten till demokratiska institutioner och mellan människor är stor i Sverige men det finns bl.a. betydande skillnader mellan olika befolkningsgrupper och olika delar av landet. I ett Sverige som håller ihop står de gemensamma institutionerna starka och deras verksamhet präglas av öppenhet. Att den representativa demokratins institutioner; kommuner, regioner, myndigheter, regering och riksdag, är väl fungerande och uppstår människors tillit är avgörande för en levande och uthållig demokrati.

Ett tydliggörande av det ömsesidiga utbytet och beroendet mellan städer, tätorter, gles- och landsbygder ökar möjligheten för såväl olika aktörer inom den regionala utvecklingspolitiken som inom andra berörda politikområden att ta hänsyn till regionala förutsättningar. Genom t.ex. ökad arbetspendling över kommungränserna, ökad studiependling och utökade upptagningsområden för olika former av offentlig och kommersiell service, vidgas de funktionella regionerna. Större funktionella regioner har positiva effekter för ekonomi och arbetsmarknad genom skalfördelar där fler personer delar på infrastruktur och service, förbättrad matchning på arbetsmarknaden, minskad sårbarhet och ökad kunskaps-spridning. Ökad pendling och större upptagningsområden för service kan emellertid leda till minskad lokal tillgänglighet till bl.a. olika typer av service och tjänster. Likväl kan pendlingen vara negativ för jämställdheten och medföra negativa sociala effekter samt ger negativa miljö- och klimatmässiga effekter. Även om ökad pendling är mindre sannolik där avstånden är långa kan förbättrad tillgång till digital teknik bidra till ökat distansarbete, distansstudier och tillgång till olika typer av offentlig och kommersiell service. Detta kan i sin tur påverka behovet av dagligt resande. Den digitala utvecklingen kan därmed innebära ökade möjligheter att bo, leva och verka på bl.a. landsbygderna och öka förmågan att attrahera såväl arbetskraft som företag. Samhället är dock även beroende av fysiska strukturer som knyter samman olika verksamheter.

Regeringen anser att det ska gå att bo, leva och verka i alla delar av landet. Mot denna bakgrund anser regeringen att en prioritering bör vara hög livskvalitet med goda och attraktiva livsmiljöer.

Regeringen anser även att en viktig förutsättning för en hållbar utveckling i hela landet är att städer, tätorter samt gles- och landsbygder planeras för att skapa goda livs- och boendemiljöer. Ett utbud av attraktiva bostäder är en viktig faktor för att såväl städer och tätorter som gles- och landsbygder ska kunna utvecklas genom att attrahera och bibehålla kompetenser och företag. Regeringen anser därmed att en prioritering bör vara god samhällsplanering.

För möjligheten att kunna bo, leva och verka i hela landet är tillgången till offentlig service av vikt. Människor behöver ha en god tillgänglighet till såväl statlig som kommunal service. Tillgången till kommersiell service är också av vikt för en plats attraktivitet. En prioritering bör enligt regeringen vara god tillgång till kommersiell och offentlig service.

Regeringen ser sammanfattningsvis följande prioriteringar inom det strategiska området Likvärdiga möjligheter till boende, arbete och välfärd i hela landet, där även kopplingen mellan prioriteringarna är viktig:

- hög livskvalitet med goda och attraktiva livsmiljöer
- god samhällsplanering
- god tillgång till kommersiell och offentlig service.

6.1.1 Hög livskvalitet med goda och attraktiva livsmiljöer

För att människor ska kunna och vilja bo, leva och verka i alla delar av landet är goda, attraktiva och omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer av avgörande betydelse. Dessa är även centrala för att bl.a. kunna attrahera

och behålla invånare samt utveckla såväl kompetenser som företag och kapital. Alla människor i hela landet, oavsett kön, könsidentitet, funktionsnedsättning, ålder eller bakgrund, ska ha möjlighet till god hälsa och likvärdiga förutsättningar att forma sitt liv efter egen förmåga och vilja. Människor ska även ha goda förutsättningar att nå inflytande i arbetet med att utveckla attraktiva livsmiljöer samt demokratiska och inkluderande samhällen.

Det är viktigt att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation. Folkhälsan varierar hos befolkningen och personer med lägre utbildningsnivå har generellt sett en sämre hälsa och sämre förutsättningar för en god hälsa än de med högre utbildningsnivå. Det finns även geografiska skillnader i folkhälsa. Folkhälsan behöver särskilt förbättras för de grupper som är socialt och ekonomiskt mest utsatta och som därmed löper störst risk att drabbas av ohälsa och för tidig död. En god ekonomisk och miljömässig utveckling ger förutsättningar för att få en socialt hållbar utveckling där människor kan ha ett gott liv och en god hälsa. Omvänt är en socialt hållbar utveckling en förutsättning för hållbar ekonomisk utveckling, bl.a. bidrar en välmående befolkning till att fylla det behov av arbetskraft som behövs.

Kultur och fritidsaktiviteter har betydelse för en hållbar samhällsutveckling. Alla människor i hela landet ska ha tillgång till kultur och fritidsaktiviteter och kunna ta del av och utforska kultur och fritidsintressen i olika former. Ett rikt kulturliv och tillgängligt utbud av fritidsaktiviteter är viktiga för välfärden och demokratin. Kultur kan också bidra till utvecklingen av näringslivet. Den svenska kultursamverkansmodellen är en del i regeringens arbete för kultur i hela landet. Enligt lagen (2010:1919) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet får vissa statsbidrag fördelas till kulturverksamhet om en regional kulturplan har upprättats enligt förordningen (2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet. Modellen möjliggör regionala prioriteringar av hur kulturverksamheter bl.a. kan bidra till en hållbar regional utveckling.

Människor ska ha möjlighet att vistas ute i naturen och utöva friluftsliv, där allemansrätten är en grund för friluftslivet. Natur- och kulturlandskap med bl.a. världsarv, nationalparker, natur- och kulturresevat och andra värdefulla natur- och kulturmiljöer liksom immateriella värden knutna till platsen utgör goda och attraktiva miljöer av betydelse och potential för hållbar regional utveckling. Det är viktigt att möjliggöra att värdefulla natur- och kulturmiljöer bevaras, vårdas, används och utvecklas samt att de, utifrån gällande förutsättningar, kan vara tillgängliga för boende, företagare och besökare.

Ekosystemen behöver förvaltas så att de kan bidra med många olika funktioner samtidigt. Samhället vinner på aktiva och hållbara näringar, mångfunktionella landskap där natur- och kulturvärden tillvaratas och ekosystembaserade lösningar som kan verka tillsammans med tekniska och innovativa lösningar.

Gröna och blå ytor fungerar som oaser för människor och kan på så sätt bidra till såväl en förbättrad folkhälsa och livskvalitet som till bättre luftkvalitet, förbättrad vattenavrinning, ökad biologisk mångfald, minskad värmestress och mindre buller. Innovativa lösningar som gröna tak, öppna

dagvattenlösningar och mångfunktionella ytor är viktiga och kan ge flera positiva effekter på den sociala och miljömässiga hållbarheten. En fungerande grön infrastruktur, markvård och ett intensifierat arbete med landskapets vattenflöden kan förbättra möjligheterna till anpassning till ett förändrat klimat. Städer och tätorter är särskilt känsliga för de extrema väderhändelser som sannolikt kommer att bli vanligare som en effekt av ett förändrat klimat, men risker och sårbarheter för ett förändrat klimat uppstår i hela landet. Det är därför helt avgörande att den fysiska planeringen tar hänsyn till kommande förändringar i klimatet.

6.1.2 God samhällsplanering

Samhällsplaneringen har betydelse för att skapa goda, attraktiva och omsorgsfullt gestaltade livs- och boendemiljöer i såväl städer och tätorter som i gles- och landsbygder. En god samhällsplanering skapar förutsättningar för en hållbar regional utveckling och har betydelse för såväl näringslivets utveckling och konkurrenskraft som för människors livskvalitet. Det är angeläget att samhällsplaneringen främjar en samhällsstruktur som bidrar till hållbara livsmiljöer med minskad klimatpåverkan och bevarande av biologisk mångfald och ekosystemtjänster i ett förändrat klimat. Samhällsplanering och bebyggelseutveckling kan också ha stor betydelse för människors förutsättningar att bidra till en cirkulär ekonomi. Boverket har i uppgift att arbeta med bl.a. fysisk planering och samordning av de statliga myndigheternas arbete med att ta fram underlag för tillämpningen av plan- och bygglagen (2010:900). Samverkan mellan statliga myndigheter, regioner och kommuner är viktigt för en god samhällsplanering.

Det territoriella och fysiska perspektivet i samhällsplaneringen är bl.a. viktigt för att synliggöra olika behov och utvecklingsalternativ i olika geografiska områden. Att planeringen på regional och lokal nivå tydliggör såväl städernas och tätorters som gles- och landsbygders värden och utvecklingsmöjligheter samt de samband som finns mellan dessa platser är därför av vikt. Då behoven och förutsättningarna varierar mellan olika delar av landet kan inriktning och former variera. Utgångspunkten är att det bör läggas större vikt vid frågor om samplanering av regionalekonomiska, sociala, klimat- och miljömässiga frågor samt avseende de fysiska strukturer som skapar förutsättningar för en hållbar utveckling i hela landet. Med fysiska strukturer avses i detta sammanhang såväl bebyggelse som transportinfrastrukturer och grönstrukturer.

Nya byggnader, offentliga platser och lösningar för infrastruktur blir i de flesta fall bestående i generationer. Det är därför viktigt att i alla delar av landet tillämpa en omsorgsfull gestaltning av miljön, där processer och kunskaper tillvaratas i samspel med andra sektorer och aktörer. Väl gestaltade, robusta och funktionella livsmiljöer med framträdande estetiska och konstnärliga värden, där hänsyn tas till kulturhistoriska värden och där hållbara material används, kan stärka hållbarheten samt öka trivselen och människors livskvalitet. Här har statliga myndigheter, regioner och kommuner viktiga roller.

Det är centralt att skapa fysiska strukturer i form av infrastruktur och lokalisering av samhällsfunktioner som knyter samman städer, tätorter

samt gles- och landsbygder, varför samhällsplaneringen behöver omfatta och integreras med utvecklingen av bl.a. hållbara transportsystem. Samhällsplaneringen behöver främja både energieffektivitet och transporteffektivitet. Samhällsplaneringen ska också säkerställa att det svenska totalförsvarets intressen beaktas.

Den fysiska rörligheten över lokala och regionala administrativa gränser har ökat på flera håll. Att rörligheten ökar visas bl.a. genom att lokala arbetsmarknadsregioner växer samman och blir större. När de infrastrukturella förutsättningarna förbättras, bostadsmarknaderna integreras, rörligheten avseende skol- och fritidsverksamhet ökar och verksamheter får utökade marknader att ta hänsyn till, växer behovet av samordning av den planering som bedrivs av kommuner, regioner och staten. I plan- och bygglagen framgår att regional fysisk planering ska ske i Stockholms län och i Skåne län för att hantera bl.a. dessa frågor. Det lagstadgade arbetet med regional fysisk planering i Region Stockholm och Region Skåne samt olika strukturbildsarbeten i många regioner är viktigt för denna samverkan. Regional fysisk planering kan införas i fler län när behov och förutsättningar för sådan planering finns.

I det regionala utvecklingsarbetet och den kommunala samhällsplaneringen kan olika former av analysunderlag på en relevant geografisk nivå, regionala struktur- och målbilder samt nätverk för erfarenhetsutbyte och kunskapsspridning vara betydelsefulla för samordningen. Analyserna bör göras utifrån ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet. Det är bra om det kan finnas en koppling mellan den regionala utvecklingsstrategin och de kommunala översiktsplanerna. Det stärker förutsättningarna för att utvecklingspotentialen i alla delar av ett län kan tas till vara.

6.1.3 God tillgång till kommersiell och offentlig service

En god tillgång till såväl kommersiell som offentlig service är grundläggande för att det ska vara attraktivt att bo, verka och leva i alla delar av landet. Tillgänglighet till olika typer av service är en förutsättning för näringslivets konkurrenskraft. Gles- och landsbygder med långa avstånd och ett begränsat befolkningsunderlag har dock ofta utmaningar, bl.a. i form av höga kostnader när det gäller att tillhandahålla olika typer av service.

Såväl Tillväxtverket som regionerna och Gotlands kommun tilldelas medel inom utgiftsområde 19 Regional utveckling för att främja kommersiell service. Det finns ett flertal olika statliga stöd till dagligvarubutiker och drivmedelsstationer som kan beslutas av regionerna och Gotlands kommun med stöd av förordningen (2000:284) om stöd till kommersiell service. Regionala serviceprogram för kommersiell service, som på frivillig basis kan tas fram av regionerna och Gotlands kommun, kan bidra till att stärka samordning och prioritering av dessa olika stöd till kommersiell service. Regionala serviceprogram kan även bidra till samverkan mellan nationella, regionala och lokala aktörer som verkar för en god tillgänglighet till kommersiell service.

Dagligvarubutiker och bemannade drivmedelsstationer har en särskild betydelse eftersom de ofta fungerar som servicepunkter, dvs. som ett nav även för andra serviceslag, som ombud för t.ex. post- och paketjänster,

betaltjänster och apotek samt ibland även viss offentlig service. Samverkan med det civila samhällets organisationer i servicepunkter kan bidra till att även sociala och kulturella mötesplatser skapas. Sammantaget är dessa servicepunkter av betydelse för att det ska vara attraktivt att bo, verka och leva i alla delar av landet.

Stora delar av Sverige står inför utmaningar relaterade till den demografiska utvecklingen. Detta gäller inte minst kommuner i gles- och landsbygder. Dessa utmaningar får konsekvenser för kapaciteten att klara service, välfärd och arbetskraftsförsörjning. Kommunernas kapacitet att erbjuda service och välfärd till sina invånare varierar och många kommuner har att hantera stora utmaningar bl.a. på grund av den demografiska utvecklingen. Det kommunalekonomiska utjämningssystemet syftar till att skapa likvärdiga ekonomiska förutsättningar för regioner och för kommuner.

6.2 Kompetensförsörjning och kompetensutveckling i hela landet

En väl fungerande kompetensförsörjning och kompetensutveckling i hela landet ökar möjligheterna att på ett effektivt sätt möta samhällsutmaningarna, ta till vara de möjligheter och hitta lösningar som följer av de demografiska förändringarna, den tekniska utvecklingen inklusive digitalisering, globaliseringen, klimat- och miljömställningen samt förändringar inom socioekonomi och sammanhållning. En väl fungerande kompetensförsörjning möjliggör den omställning på arbetsmarknaden som krävs för att nå en hållbar regional utveckling och ett konkurrenskraftigt näringsliv. Utbildnings-, arbetsmarknads- respektive näringspolitiken bidrar, tillsammans med en rad andra politikområden, till en fungerande kompetensförsörjning. Regeringens utbildningspolitik ska bl.a. skapa förutsättningar för att ta till vara allas kompetens, möjliggöra för alla att skaffa sig ny kompetens samt möta arbetsmarknadens behov.

Eftersom behoven av kompetensförsörjning och kompetensutveckling varierar mellan olika delar av landet blir insatser mer ändamålsenliga om de har ett territoriellt perspektiv och anpassas till olika regionala förutsättningar. Sammantaget ska detta strategiska område bidra till att uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken.

Bristande kompetensförsörjning i gles- och landsbygder är ett hinder för utvecklingen i näringsliv och offentlig sektor. Digitalisering ger ökade möjligheter till distansarbete och distansstudier, vilket kan leda till en ökad rekryteringsbas även i gles- och landsbygder. Detta kan underlätta utveckling, innovationsförmåga och diversifiering i arbetslivet.

Den pågående omställningen på arbetsmarknaden medför behov av kompetensutveckling i ett livslångt perspektiv, såväl för individer som för företag, särskilt små och medelstora företag, samt för offentliga arbetsgivare. Det är därför viktigt med en god tillgång till utbildning i hela landet, såväl på plats hos en utbildningsanordnare som på distans. Även tillgång till validering är viktigt. Det behöver också finnas en väl fungerande samverkan som bidrar till att insatser inom berörda politikområden kompletterar och förstärker varandra på nationell, regional och

kommunal nivå. Regeringen anser att en prioritering bör vara en väl fungerande infrastruktur för kompetensförsörjning och livslångt lärande.

Insatser för en väl fungerande kompetensförsörjning genomförs på såväl nationell som regional och lokal nivå utifrån respektive aktörs ansvar och uppgifter. Ingen enskild nivå eller aktör kan på egen hand skapa förutsättningar för en väl fungerande kompetensförsörjning. Regeringen anser att en prioritering bör vara utvecklat regionalt kompetensförsörjningsarbete.

Regeringen ser sammanfattningsvis följande prioriteringar inom det strategiska området Kompetensförsörjning och kompetensutveckling i hela landet, där även kopplingen mellan prioriteringarna är viktig:

- väl fungerande infrastruktur för kompetensförsörjning och livslångt lärande
- utvecklat regionalt kompetensförsörjningsarbete.

6.2.1 Väl fungerande infrastruktur för kompetensförsörjning och livslångt lärande

Det ska finnas en väl fungerande infrastruktur för kompetensförsörjning och livslångt lärande i hela landet. Det innebär bl.a. att det behöver finnas god tillgång till utbildning på alla nivåer i utbildningssystemet genom fysisk tillgång på plats hos en utbildningsanordnare eller genom olika typer av distansutbildningar och stödstrukturer kopplade till utbildningen.

Det behöver vidare finnas en samverkan mellan aktörer med formellt ansvar inom kompetensförsörjningsområdet som t.ex. statliga myndigheter och kommuner. Deras samverkan med regioner, arbetsliv och andra berörda aktörer är viktig. Med arbetslivet avses arbetsmarknadens parter, branschföreträdare och enskilda arbetsgivare.

På såväl statlig som lokal nivå är det ett gemensamt ansvar mellan berörda aktörer att stimulera kompetensförsörjning och livslångt lärande. Insatser ska bidra till att individers och arbetsgivares behov av utbildning och kompetensutveckling möts för att tillgodose den offentliga sektorns kompetensförsörjning och för att företag i hela landet ska kunna utvecklas och växa genom att attrahera och anställa den kompetens de behöver för att vara konkurrenskraftiga.

6.2.2 Utvecklat regionalt kompetensförsörjningsarbete

Med regionalt kompetensförsörjningsarbete avses strategiskt arbete på regional nivå som bidrar till en väl fungerande kompetensförsörjning i näringsliv och offentlig sektor.

Regionala analyser och kunskapsunderlag utgör en grund för det regionala kompetensförsörjningsarbetet och kan tillsammans med matchningsindikatorerna samt andra relevanta underlag ge en helhetsbild av de regionala kompetensbehoven. Utifrån dessa analyser kan relevanta insatser inom t.ex. utbildning, validering, matchning eller kompetensattraktion utformas och genomföras. Med kompetensattraktion avses hur en kommun, region eller staten kan arbeta för att locka till sig såväl strategiska kompetenser som specialistkompetenser som kan vara av särskild betydelse.

Regional samverkan inom utbildningsområdet kan bl.a. bidra till ett varierat och flexibelt utbud av utbildningar på gymnasial och eftergymnasial nivå som matchar efterfrågan på arbetsmarknaden i respektive län. Det är viktigt inte minst för många små kommuner i gles- och landsbygd där det kan vara en utmaning att tillhandahålla ett tillräckligt varierat och flexibelt utbud av yrkesutbildningar inom gymnasieskolan och komvux. Enligt förordningen (2016:937) om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning ska utbudet planeras efter samråd med bl.a. regionerna. Detta är viktigt för att tillgodose efterfrågat behov av utbildning på hela arbetsmarknaden.

Folkbildningen är en resurs för att bl.a. minska utbildningsklyftorna i samhället, synliggöra mångfaldens potential samt för att öka den sociala sammanhållningen liksom delaktigheten i kulturlivet. Folkbildningen finansieras av bl.a. staten, regionerna och kommunerna. Regionerna äger cirka en tredjedel av landets folkhögskolor. Samverkan med folkbildningen inom ramen för det regionala kompetensförsörjningsarbetet är värdefull.

Utbildningar inom yrkeshögskolan ska ha en utifrån arbetslivets behov lämplig regional placering. Yrkeshögskoleutbildningar är centrala för kompetensförsörjningen i hela landet och den samverkan som finns mellan Myndigheten för yrkeshögskolan och regionerna avseende utbildningsplanering är betydelsefull.

God tillgång till högre utbildning av hög kvalitet i hela landet är en förutsättning för att utbildad personal till offentlig sektor och näringsliv ska finnas även utanför storstadsregionerna.

Universitet och högskolor har ett nationellt uppdrag att bedriva utbildning och forskning av hög kvalitet. Lärosätenas uppgift att samverka med det omgivande samhället ska vara en naturlig och integrerad del av lärosätenas uppgift att anordna utbildning och bedriva forskning och bör kunna bidra till att stärka kvaliteten och relevansen i utbildning och forskning. Samverkan leder även till att lärosäten kan få nya uppslag till forskningsprojekt och kunskapsutveckling och att utbildningen kan anpassas till faktiska behov i samhället.

En arbetsmarknad med arbetskraft som troligtvis arbetar allt längre upp i åldrarna kommer att ställa högre krav på att såväl lärosäten som yrkeshögskolan och den kommunala vuxenutbildningen tar ett större ansvar även för yrkesverksammas kompetensutveckling, liksom för omställningen på arbetsmarknaden.

Såväl den högre utbildningen och yrkeshögskolan som yrkesutbildningar inom gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen är beroende av att det finns tillgång till arbetsplatser för arbetsplatsförlagda inslag i utbildningen. Det är därför viktigt att statliga myndigheter, regioner, kommuner och näringsliv bidrar till goda förutsättningar för arbetsplatsförlagt lärande och verksamhetsförlagd utbildning i utbildningar som förbereder för arbete inom såväl offentlig sektor som inom näringslivet.

När det gäller samverkan mellan utbildning och arbetsliv är även företrädare för volymmässigt små branscher viktiga för arbetet med att identifiera ett relevant utbildningsutbud, särskilt sådana branscher som omfattar bristyrken. Även samordningen av arbetslivets deltagande i olika

samverkans- och branschforum på nationell, regional och lokal nivå är av vikt. Skr. 2020/21:133

Etablering och utveckling av lärcentrum är viktigt för att öka tillgången till utbildning i hela landet. Statens skolverk ska vid sin fördelning av statsbidrag enligt förordningen (2017:1303) om statsbidrag för lärcentrum ta hänsyn till om samråd har skett med bl.a. regionerna. Syftet med statsbidraget är att stimulera utveckling av lärcentrum och det riktas till kommunerna som har möjlighet att bedriva och utveckla denna verksamhet. De möjligheter som digitaliseringen ger för t.ex. fjärr- och distansutbildning kan utvecklas.

För att möta arbetsmarknadens kompetensbehov behöver arbetsmarknaden bli mer jämställd och bättre på att ta till vara kompetenser hos bl.a. utrikes födda, personer med funktionsnedsättning som innebär nedsatt arbetsförmåga samt personer utan fullgjord gymnasieutbildning. Mot bakgrund av strukturomvandlingen på arbetsmarknaden behöver även arbetskraftens yrkesmässiga och geografiska rörlighet öka. Här är bl.a. validering ett viktigt verktyg.

Tillväxtverket har i uppdrag att stödja regionalt kompetensförsörjningsarbete inklusive det arbete många regioner bedriver för att etablera effektiva strukturer för validering. Nyttan av validering på regional nivå blir tydlig när den kopplas till det regionala kompetensförsörjningsarbetet och statliga myndigheter kan i samverkan med regioner, kommuner och näringslivet driva på, samordna, stödja och öka kunskapen bland olika regionala aktörer när det gäller validering. Effektiva regionala strukturer för validering kan bidra till en likvärdig tillgång till validering mellan kommuner och till ett mer sammanhållet system för validering för att antalet valideringar som genomförs ska öka. Den vägledning som Valideringsdelegationen har tagit fram till regionerna är ett stöd i arbetet.

6.3 Innovation och förnyelse samt entreprenörskap och företagande i hela landet

Den demografiska utvecklingen, den tekniska utvecklingen inklusive digitalisering, globaliseringen, klimat- och miljöomställningen inklusive anpassning till klimatförändringarna samt socioekonomin och sammanhållningen för med sig stora samhällsutmaningar och innebär en omvandling av samhället. Genom innovation och förnyelse samt entreprenörskap och företagande kan det regionala utvecklingsarbetet bidra till att möta samhällsutmaningarna, ta till vara möjligheterna och hitta lösningar. Förutsättningarna för innovation och förnyelse samt entreprenörskap och företagande varierar mellan olika delar av landet. Därför behöver insatser ha ett territoriellt perspektiv och kunna anpassas till olika förutsättningar. Det är även viktigt för att skapa förutsättningar för att bygga kapacitet och förmåga att delta i internationella samarbeten, bl.a. inom EU. Sammantaget ska detta strategiska område bidra till att uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken.

Globaliseringen innebär bl.a. att konkurrensen för företag ökar såväl nationellt som internationellt men ger även goda möjligheter till internationalisering såsom ökad handel. En prioritering bör därför enligt

regeringen vara internationalisering, investeringsfrämjande och ökad export.

Den tekniska utvecklingen inklusive digitaliseringen öppnar upp för både utmaningar och möjligheter för näringslivets konkurrensförmåga och omställning till en hållbar utveckling och förändrade välfärds- och samhällstjänster för invånarna. Mot denna bakgrund anser regeringen att en prioritering bör vara att tillvarata digitaliseringens möjligheter.

Efterfrågan på socialt, miljö- och klimatmässigt hållbara samt cirkulära varor och tjänster ökar, vilket innebär att företagets konkurrenskraft alltmer avgörs av deras förmåga att bidra till lösningar på samhällsutmaningarna. Hållbara produktionskedjor och affärsmodeller är en förutsättning för hållbar konsumtion. Väl utformad arbetsrätt och att produkter ska vara säkra från ett hälso- och miljöperspektiv kan också utgöra viktiga konkurrensfördelar för näringslivet. En prioritering bör enligt regeringen vara en konkurrenskraftig, cirkulär och biobaserad, klimat- och miljömässigt hållbar ekonomi.

Den offentliga sektorn spelar en viktig roll för att möta samhällsutmaningarna, ta till vara möjligheterna och hitta lösningar. Detta påverkar sektorn genom sin egen verksamhet och att vara centrala kunder för innovativa lösningar från näringslivet genom upphandling samt att sätta spelregler för andra genom policy och lagstiftning. I offentlig verksamhet handlar innovation bl.a. om nya tjänster, nya sätt att erbjuda tjänster eller utvecklade organisatoriska lösningar som effektiviserar hur de offentliga aktörerna utför sina uppdrag. Den offentliga sektorn är även en viktig aktör för samverkan för systeminnovation för att möta samhällsutmaningarna i samspel mellan många olika aktörer.

Den demografiska utvecklingen innebär behov av att utveckla samhällstjänster med effektivitet och kvalitet inom ramen för det offentliga åtagandet, oavsett om de utförs i privat eller offentlig regi.

Sammantaget medför samhällsutmaningarna ett samlat behov av omställning genom innovation och entreprenörskap. Med innovation avses de betydelsefulla förändringar som transformerar samhället och samhälls-ekonomin. Innovation ändrar, effektiviserar och påverkar befintliga ekonomiska, miljömässiga och sociala villkor och driver på struktur-omvandling och samhällsutveckling. Det kan bl.a. handla om hållbara, nya eller väsentligt förbättrade varor, tjänster, processer, affärsmodeller samt utvecklade leverantörs- och kundrelationer. Innovation innefattar värdeskapande som är bredare än det som utgår från traditionell forskning och utveckling. För att möta de omställningsbehov som finns är det viktigt att anlägga ett brett perspektiv på innovation och inkludera flera delar av samhället. Det är angeläget att stärka såväl individens som företags, organisationers och den offentliga sektorns innovationsförmåga i hela landet.

Med innovationssystem avser regeringen de kombinationer av aktörer och funktioner i samhället som skapar förutsättningar för att nya lösningar utvecklas och implementeras. Innovationssystem utgår ifrån att innovation och förnyelse är ett resultat av ett samspel mellan olika aktörer och funktioner. Detta samspel förutsätts i stor utsträckning äga rum i t.ex. nationer och delar av en nation men kan även vara gränsöverskridande. Det regionala och nationella innovationssystemet är viktigt för att bl.a. stärka näringslivets konkurrenskraft och omställning. Ett sätt att stärka det

regionala innovationssystemet är strategier för smart specialisering. Regeringen anser därför att en prioritering bör vara omställning genom starka regionala innovationssystem och smart specialisering.

För att driva innovation och förnyelse i såväl ekonomin som samhället i stort är entreprenörskap en avgörande faktor. Med entreprenörskap avses aktörer som driver på ekonomisk förändring och omvandlar kunskap till bl.a. innovationer och samhällsnytta genom att använda resurser på ett nytt eller mer effektivt sätt, t.ex. genom att utveckla nya hållbara affärsmodeller. Att främja entreprenörskap är att förbättra dessa aktörers handlingsutrymme. Innovationsarbetet kan kombineras med entreprenörskap i syfte att uppnå synergier.

En mångfald av företagare med olika bakgrunder och företag inom en bredd av branscher bidrar också till att näringslivet förnyas. Det är betydelsefullt att insatser för entreprenörskap och företagande samt innovation och förnyelse bidrar till att uppnå jämställdhet mellan kvinnor och män.

Ett mer diversifierat näringsliv på landsbygderna kan bl.a. bidra till att minska sårbarheten på orter med få arbetsgivare och liten mångfald i näringslivet.

Den samlade regelgivningen ska ge goda förutsättningar för entreprenörskap samt företagets förmåga till innovation och omställning. Goda ramvillkor, gott näringslivsklimat, väl utformade regelverk och väl fungerande kapitalförsörjning underlättar utveckling i nya och befintliga företag. Det kan även stärka tillväxtorienterade företags utveckling och förutsättningar för internationalisering, vilket i sin tur främjar en hållbar regional utveckling. Det är viktigt att främja entreprenörskap och företagande inom en bredd av branscher i hela landet. Proportionerliga, effektiva och enkla regelverk som bidrar till företagets konkurrenskraft och innovationsförmåga är avgörande.

För att kunna komplettera generella åtgärder där så är relevant är det betydelsefullt med kunskaper om olika branschens specifika utvecklingsförutsättningar och att åtgärder anpassas utifrån dessa. Det är också viktigt att åtgärder tar hänsyn till och vid behov anpassas till företagets storlek. Mikroföretag, dvs. företag med upp till nio anställda, är viktiga för utvecklingen av näringslivet inte minst i gles- och landsbygder. På många orter är näringslivet, och de befintliga ofta små företagen, avgörande för att en kommersiell och offentlig service ska kunna upprätthållas. Det är viktigt att ha ett lokalt och regionalt perspektiv på innovations- och näringsfrämjande insatser. Till exempel är kontakter och nätverkande centralt för att starta nya företag och utveckla företag. Enskilda entreprenörer och innovatörer är ofta starkt kopplade till de miljöer de bor och lever i. Samtidigt är nätverk viktigt för entreprenörskap och för att öka spridningen av innovationer. För detta är bl.a. digital och fysisk tillgänglighet viktigt. En god kapitalförsörjning är betydelsefullt för näringslivsutveckling i hela landet. Mot denna bakgrund ser regeringen att en prioritering bör vara ett gott näringslivsklimat med goda ramvillkor och väl fungerade kapitalförsörjning.

De strukturella förutsättningarna och kapaciteten för utveckling och genomförande av innovationer och förnyelse samt entreprenörskap och företagande skiljer sig åt mellan olika delar av landet. Kunskap om förutsättningar för olika delar av näringslivet ökar möjligheterna för bl.a.

regioner, kommuner och den statliga förvaltningen att kunna möta dessa olika förutsättningar.

Innovation och förnyelse samt entreprenörskap och företagande förutsätter kunskap och kompetens. En väl fungerande kompetensförsörjning möjliggör för den omställning på arbetsmarknaden som krävs för att nå en hållbar regional utveckling och ett konkurrenskraftigt näringsliv, se avsnitt 6.2.

Regeringen ser sammanfattningsvis följande prioriteringar inom det strategiska området Innovation och förnyelse samt entreprenörskap och företagande i hela landet, där även kopplingen mellan prioriteringarna är viktig:

- omställning genom starka regionala innovationssystem och smart specialisering
- en konkurrenskraftig, cirkulär och biobaserad samt klimat- och miljömässigt hållbar ekonomi
- tillvarata digitaliseringens möjligheter
- ett gott näringslivsklimat med goda ramvillkor och väl fungerade kapitalförsörjning
- internationalisering, investeringsfrämjande och ökad export.

6.3.1 Omställning genom starka regionala innovationssystem och smart specialisering

Innovationssystem är de kombinationer av aktörer och funktioner i samhället som skapar förutsättningar för att nya lösningar implementeras. Starka regionala innovationssystem är därför viktiga för att främja omställning och konkurrenskraft i hela Sverige. Det nationella innovationssystemet behöver stärkas såväl i glesa som i täta miljöer. För att stärka nationella innovationssystem har regionala innovationssystem en central roll. Företag i vissa län och i vissa landsbygder har särskilda nackdelar att överbrygga till följd av bl.a. gleshet och begränsad tillgänglighet till marknader. Detta ställer krav på att insatser som främjar innovation anpassas till varierande förutsättningar och behov.

För att utveckla innovationer för lösningar på samhällsutmaningarna behöver många olika aktörer med olika perspektiv samverka. Det kan handla om samverkan mellan små, medelstora och stora företag inom eller emellan branscher och kluster. Det kan också handla om samverkan mellan flera typer av aktörer i samhället, bl.a. företag, det civila samhällets organisationer, forskningsinstitut, universitet och högskolor samt andra offentliga aktörer. Samverkan väntas leda till bl.a. utvecklad kompetens, förbättrad effektivitet, kreativitet och stärkt innovationsförmåga.

För universitet och högskolor utgör samverkan med det omgivande samhället en viktig del av såväl forskning som utbildning. Även andra aktörer i utbildningssystemet bidrar till att stärka innovationssystemen och kan därmed vara relevanta samarbetspartner.

Det är av särskild vikt att ta till vara socialt företagande och sociala företag som en viktig resurs i arbetet med att lösa samhällsutmaningar genom innovation. Genom bl.a. innovationsupphandlingar kan offentlig sektor bidra till att stimulera ett innovativt företagande, klimat- och

Enskilda innovationer räcker dock inte för att bidra till lösningar på samhällsutmaningarna. För att lösa samhällsutmaningarna behövs innovationsinsatser av systemkaraktär, s.k. systeminnovation, dvs. förändringar i utvecklingen av hela samhällsområden, sektorer och näringsgrenar. Genom att främja innovation och samverkan mellan olika politikområden, offentliga och privata aktörer, det civila samhällets organisationer och funktioner i samhället kan nya lösningar implementeras i hela landet. Det är i detta sammanhang viktigt att staten bidrar till att möjliggöra innovativa processer och lösningar genom samverkan med en bredd av andra aktörer. En del för att lyckas med systeminnovation är att stärka det svenska forsknings- och innovationssystemets funktionalitet och effektivitet.

Att ta sig an specifika samhällsutmaningar och att främja systeminnovation kan ske genom ett arbetssätt som syftar till att hitta och implementera lösningar på komplexa samhällsutmaningar formulerade i tydliga mål och inom en bestämd tidsram (eng. missions). Detta arbetssätt innebär att en bredd av aktörer från olika sektorer och beslutsnivåer involveras.

För att främja innovationsinsatser av systemkaraktär är det betydelsefullt att lokala, regionala, nationella och internationella aktörer samverkar. Se avsnitt 7.2.

Företag och andra aktörer i alla delar av landet har behov av forskning, kunskap och kompetens från universitet och högskolor samt andra forskningsmiljöer. Tillgång till en god innovationsinfrastruktur såsom forskningsparker, inkubatorer, test- och demonstrationsverksamhet samt forskningsinfrastruktur är betydelsefullt för att utveckla de regionala innovationssystemen. Det är därmed viktigt att tillgängliggöra och optimera användningen av test- och demonstrationsmiljöer. I utvecklingen av dessa bör ett samspel ske mellan miljöer i olika delar av landet bl.a. i syfte att få till starka nationella miljöer.

Företags konkurrenskraft påverkas av deras möjlighet och förmåga att ta till sig information och kunskap samt av att vara lärande och innovativa. Viss kunskap som är relevant för företagen är inte begränsad av nationens gränser utan hämtas snarare på en global marknad. Annan kunskap, ofta benämnd tyst kunskap, främjas ofta i nätverk i den lokala eller regionala miljön och är betydligt mer bunden till en viss geografi. Detta är faktorer som främjas i den lokala och regionala miljön. Förutsättningarna för att utveckla dessa miljöer skiljer sig åt mellan olika delar av landet.

Flertalet regioner har på eget initiativ och utifrån Tillväxtverkets uppdrag att stödja deras arbete med smart specialisering tagit fram regionala strategier för smart specialisering. Det regionala innovationsarbetet utgår ifrån regionernas innovationsstrategier, strategier för smart specialisering eller motsvarande strategier. Syftet med arbetssättet smart specialisering är att med utgångspunkt i en grundläggande analys och dialog stärka företags konkurrenskraft genom att regioner i samverkan med andra aktörer identifierar och prioriterar områden med potential för hållbar regional utveckling. Ett område kan se ut på olika sätt, t.ex. en viss teknologi eller en del av en sektor, eller att lösa en samhällsutmaning. Det handlar både om att utveckla redan starka områden och att hitta och

utveckla nya områden. Smart specialisering kan således bidra till såväl spets som breddning inom näringslivet. Arbetet bygger vidare på befintliga strukturer och insatser samt är nyskapande och experimenterande. Det kan innebära att strukturer omvandlas och institutionella förhållanden förändras. Smart specialisering bidrar därmed till omställning och omvandling.

Ett utvecklat regionalt innovations- och forskningsarbete är en viktig förutsättning för ett nationellt innovations- och forskningsarbete. När nationella och regionala prioriteringar sammanlänkas med europeiska prioriteringar kan positiva synergier uppstå. Samverkan mellan olika regioner samt mellan regioner och regeringen är av vikt i innovationsarbetet. Nationella insatser kan bidra med kunskap och kan bidra med medfinansiering till regionala insatser. Regionerna kan, utifrån regionala prioriteringar, bidra med kunskap och medfinansiering till insatser som bedrivs av regeringen och statliga myndigheter. Även internationell samverkan är av vikt i innovationsarbetet.

6.3.2 En konkurrenskraftig, cirkulär och biobaserad samt klimat- och miljömässigt hållbar ekonomi

Omställningen till en konkurrenskraftig, cirkulär samt klimat- och miljömässigt hållbar ekonomi samt energiomställning är viktig för den regionala utvecklingen. Omställningen till en fossilfri och cirkulär ekonomi innebär en förändring och förnyelse av samhället som är nödvändig både för att Sverige ska bidra till att minska miljöproblemen och klimatförändringarna och för att bibehålla näringslivets konkurrenskraft. Näringslivets innovationskraft och förmåga till omställning ska tas till vara för att främja en klimat- och miljödriven näringslivsutveckling i alla branscher i hela landet. Inom näringslivet behöver det finnas god och bred kunskap samt insikt om hur en omställning kan ske men också hur klimatförändringar kan påverka Sverige och den egna verksamheten. Det gäller både ur perspektivet att bidra till att begränsa den globala uppvärmningen och för att möta klimatförändringarna och motverka naturkriser som förlust av biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

Nya eller utvecklade affärsmodeller, leverantörs- och kundrelationer samt hållbara varor och tjänster kan bl.a. skapa möjligheter för företag att verka och utvecklas i hela landet. Det kan även ge fördelar på den globala marknaden där svenska företag kan exportera de varor och tjänster som efterfrågas globalt i denna omställning. Såväl insatser inom forskning och utveckling, kapitalförsörjning och stöd till test- och demonstrationsanläggningar som åtgärder riktade mot offentlig upphandling och kvot-system kan bidra till att stärka näringslivets klimatomställning och konkurrenskraft.

Cirkulära affärsmodeller kan innebära stora förändringar för företag och en successiv omställning är därför ofta nödvändig, men kan också innebära stora möjligheter. Förutsättningarna skiljer sig åt mellan olika delar av landet, företag, branscher samt för olika material och produkter. Därför behövs olika lösningar och modeller för att främja hållbarhet. Omställningen till en cirkulär ekonomi ska bidra till att ställa om till cirkulär produktion, konsumtion och affärsmodeller, samt giftfria och cirkulära

materialkretslopp. Genom företagande och innovation, baserat på cirkulära materialflöden och affärsmodeller, kan utvecklingen av en konkurrenskraftig, resurseffektiv, giftfri, cirkulär och biobaserad ekonomi stärkas i hela landet. Jungfruliga eller primära material ska så långt det är möjligt ersättas av resurser som används effektivt i cirkulära flöden. Hänsyn ska tas till behov av att tillföra jungfruliga eller primära material för att möjliggöra klimatomställning och materialåtervinning. I det avseendet har utvecklingen av bioekonomin som baseras på biomassor en central roll.

Takten i omställningen från en linjär till en cirkulär ekonomi behöver intensifieras. Digitaliseringen bidrar till att möjliggöra denna omställning. Varor och tjänster behöver redan från början designas och produceras för att kunna återvinnas och återinföras i ett cirkulärt flöde. För att främja en cirkulär ekonomi behövs bl.a. design som gör det möjligt att återanvända, reparera eller demontera produkten före återvinning, men inte äventyra energieffektivitet eller användarsäkerhet. Innovativa lösningar som ökar användningen av material med biologiskt ursprung är viktigt.

Utvecklingen mot en cirkulär ekonomi genom industriell symbios, där ett företag nyttjar ett annat företags avfall som en resurs i sin egen produktion, är viktig för att Sverige ska bli ett fossilfritt föregångsland. Men det är ännu viktigare att effektivisera användningsfasen och förlänga livslängden på produkter och material innan de blir till avfall.

Innovation kopplat till de näringsverksamheter som baseras på nyttjande av naturresurser, genetisk och biologisk mångfald samt ekosystemtjänster, bl.a. natur- och kulturmiljöer, ska tas till vara samtidigt som de befintliga värdena bevaras. Även de möjligheter till innovation som behovet av klimatanpassningsåtgärder innebär bör tas till vara.

Ny och hållbar teknik efterfrågas i allt högre grad, bl.a. när energi- respektive transportsystem ska ställas om för att möta miljö- och klimatutmaningarna. Energieffektivisering samt utbyggnaden, produktionen och användningen av förnybar energi är bl.a. betydelsefullt för en hållbar regional utveckling. Det är även viktigt med innovationer på energiområdet. Att utveckla lösningar för lagring av elenergi blir allt mer betydelsefullt i takt med att en allt större del av produktionen utgörs av variabel kraft. Med variabel kraft avses förnybar elproduktion från sol och vind som snabbt kan skifta beroende på väderbetingelser.

Ökad elektrifiering är en viktig del i omställningen till nettonollutsläpp i transportsektorn och näringslivet, inklusive industrin. Förutsättningarna för ökad elektrifiering varierar mellan olika delar av landet. Sverige ska ha ett robust elsystem med hög leveranssäkerhet, låg miljöpåverkan och el till konkurrenskraftiga elpriser i hela landet. Bland annat behöver elnäten utvecklas och användas effektivt i takt med elektrifieringen och tillgången till laddinfrastruktur ska inte vara ett hinder. Lokal kapacitetsbrist i näten finns på flera håll i landet och ska begränsas.

Samverkan mellan internationell, nationell, regional och lokal nivå, näringslivet och andra aktörer är viktigt då detta kan ge utväxling i form av bl.a. delade erfarenheter och synergier mellan insatser. Genom att främja samverkan mellan regioner med olika förutsättningar och styrkeområden kan arbetet med en resurseffektiv, giftfri cirkulär, biobaserad samt klimat- och miljödriven näringslivsutveckling i alla branscher stärkas. Även arbetet med energiomställning kan stärkas. En särskild

6.3.3 Tillvarata digitaliseringens möjligheter

Den digitala omvandlingen påverkar hela samhället. För förbättrad tillgång till snabbt bredband och ökad digital användning, se avsnitt 6.4.1. Digital teknik är av stor betydelse för svensk innovations- och omställningsförmåga, näringslivets förmåga att konkurrera globalt och för ett utvecklat entreprenörskap i hela landet.

Digital kompetens och mognad är en kritisk faktor för att skapa rätt förutsättningar för digitalisering av samhälle och offentlig förvaltning och upprätthålla demokratiska värden, samt för att skapa förtroende för de digitala tjänster och lösningar som tillhandahålls. Digital teknik och kompetens att tillämpa den digitala tekniken kan bidra till att möta samhällsutmaningar, ta till vara möjligheterna och hitta lösningar för bl.a. minskad miljö- och klimatpåverkan, klimatanpassning, social sammanhållning och demografisk utveckling. Med den digitala utvecklingen följer utmaningar som behöver hanteras på ett ansvarsfullt, etiskt, säkert, jämställt och demokratiskt sätt. Utvecklingen av artificiell intelligens (AI) och användning av digital teknik inom såväl den offentliga förvaltningen som i samhället är viktigt för att Sverige ska vara bäst i världen på att tillvarata digitaliseringens möjligheter. Men även om utvecklingen av AI innebär stora möjligheter, kan risker uppstå beroende på hur tekniken utvecklas och används. En förutsättning för AI och annan digital teknik är en ökad tillgång till data.

Möjligheterna med datadriven och digitalt driven innovation ska tillvaratas i hela landet. Det handlar bl.a. om att göra det möjligt att kostnadseffektivt dela och nyttja data för nya lösningar, men också om att förändra system, processer och organisationer som ett resultat av data-driven analys. Innovation och utveckling med digital teknik behövs för att stärka Sveriges konkurrenskraft och välfärd samt för att identifiera nya och effektiva lösningar på samhällsutmaningar. Digitala lösningar öppnar även upp för förbättrade offentliga tjänster för människor och för företag. Digitala lösningar minskar även den administrativa bördan för människor, företag och offentliga aktörer, t.ex. genom att förenkla uppgiftslämnande. Digital teknik, såsom sakernas internet, automation och infrastruktur har betydelse för näringslivets och den offentliga sektorns utveckling i hela landet.

Det finns ett behov att öka den digitala mognaden hos företag i hela landet för att främja omställningen och konkurrenskraft. Nya och utvecklade varor, tjänster, affärsmodeller och leverantörs- och kundrelationer kan bl.a. skapa möjligheter för företag att verka och utvecklas i hela landet. Genom att ta till vara digitaliseringens möjligheter och öka nyttjandet av ny teknik kan näringslivet på landsbygderna stärka sin konkurrenskraft, bl.a. genom att utveckla och använda nya varor och tjänster. Näringslivet kan t.ex. öka sina möjligheter att möta de utmaningar som följer av långa avstånd, gles befolkningsstruktur och ensidig näringslivsstruktur. Digitala tjänster som förenklar för företag i alla delar av landet är vidare av vikt. En digital plattform som samlar information

och e-tjänster riktade till företag från flera myndigheter är ett viktigt verktyg att nå företag i hela landet. Skr. 2020/21:133

Den teknologiska utvecklingen medför en risk för nya slags sårbarheter i samhället. Därför måste samhället på alla nivåer utforma system som är motståndskraftiga.

6.3.4 Ett gott näringsklimat med goda ramvillkor och väl fungerande kapitalförsörjning

Innovations-, näringslivs- och entreprenörskapsklimatet har en avgörande betydelse för näringslivets konkurrenskraft och förmågan till omställning för att möta samhällsutmaningar i hela landet. Ett gott näringslivsklimat nationellt, regionalt och lokalt underlättar och ökar intresset för att starta, driva och utveckla framgångsrika företag. Ett diversifierat näringsliv med en mångfald av företag och företagare bidrar till en förnyelse av näringslivet och möjlighet till omställning. För att skapa bättre förutsättningar för ett mångsidigt, konkurrenskraftigt och hållbart näringsliv med god förmåga till förnyelse i hela landet behöver bl.a. landsbygdernas företagsklimat stärkas. För företagare och blivande företagare kan tillgång till affärsrådgivning, information om regelverk, stöd och annan service ha betydelse för beslut om att starta eller utveckla en verksamhet. Rådgivning som finansieras med offentliga medel ska vara marknadskompletterande, kostnadseffektiv och anpassad till lokala och regionala förutsättningar.

Goda ramvillkor för företag och företagande är en grundläggande förutsättning för att stärka näringslivets konkurrenskraft i alla delar av landet. Med ramvillkor avses generella regelverk och förutsättningar som anger villkor och förutsättningar för att starta, driva, äga, utveckla och avveckla företag. Dessa villkor påverkar beslut i företagen som t.ex. investeringar, lokalisering och anställningar. Företag behöver vidare enkla, tydliga och förutsägbara regelverk som inte skapar tolkningsproblem eller medför höga administrativa eller andra kostnader.

I syfte att främja företagens konkurrenskraft och innovationsförmåga ska kostnaderna till följd av regler minska, handläggningstiderna kortas, och det ska bli enklare att lämna uppgifter till myndigheterna. Sverige ska vara digitalt, transparent och innovationsfrämjande för ett enklare och konkurrenskraftigare företagande. En majoritet av alla företag har regelbundna kontakter med myndigheter på lokal och regional nivå i samband med tillämpning av regler. I de fall företagare har kontakter med olika kommunala myndigheter är det viktigt att regelverk tillämpas på ett liknande sätt. Regelverk och administrativa system behöver kontinuerligt ses över och moderniseras för att anpassas till ekonomins utveckling och skapa handlingsutrymme för ökat entreprenörskap, företagsutveckling och en snabbare omställning i hela landet.

En väl fungerande kapitalförsörjning är avgörande för start och utveckling av företag i alla delar av landet. Företagens behov av externt kapital ska i första hand tillgodoses av den privata marknaden. För att säkerställa att goda affärsidéer realiserar finns det områden där det kan finnas skäl till marknadskompletterande offentliga finansieringsinsatser, bl.a. i företags tidiga utvecklingsskeden, innovativa företag som utvecklar produkter med långa ledtider för kommersialisering samt nya näringar eller i vissa delar

av landet. Marknadskompletterande offentlig finansiering och rådgivning bidrar till en förbättrad finansieringssituation där den privata marknaden verkar i begränsad utsträckning, men där det finns ett samhällsekonomiskt motiv för insatser som leder till förnyelse i svenskt näringsliv. Detta kan omfatta såväl marknadskompletterande lån och riskkapital som andra finansiella instrument.

Att kvinnor och män har tillgång till finansiellt kapital är en förutsättning för att fler företag ska kunna starta och växa. För företag på landsbygderna kan det vara särskilt svårt att få privat lånefinansiering. Ett skäl kan vara att lägre fastighetsvärden medför sämre realsäkerhet för lån. En annan orsak kan vara att banker minskar sin fysiska närvaro i landsbygderna, vilket riskerar att leda till försämrade förutsättningar för såväl utlåning som rådgivning till företag på landsbygderna.

De regionala företagsstöden fyller en viktig funktion i områden där marknaden inte fungerar tillfredsställande, eller som viss kompensation för kostnadsnackdelar i områden med mer permanenta nackdelar som t.ex. mycket långa avstånd. Att de selektiva regionala företagsstöden bidrar till omställningen till en hållbar regional utveckling inom flera strategiska områden är viktigt.

6.3.5 Internationalisering, investeringsfrämjande och ökad export

I takt med globaliseringen påverkas allt fler företag av omvärldsförändringar och den internationella konkurrensen är stor. För Sverige kan globaliseringen bidra till näringslivets konkurrenskraft och utvecklingen är beroende av näringslivets möjligheter att bedriva handel inom EU och internationellt. Den globala omställningen mot hållbarhet förutsätter den privata sektorns ökade medverkan. Det är därför angeläget att företag i Sverige arbetar för innovativa hållbara lösningar som möter den globala efterfrågan. Genom att hitta nya marknader för sina produkter bidrar företag i Sverige till omställning på ett globalt plan. Internationalisering är därmed en förutsättning för att bättre kunna möta samhällsutmaningarna och främja omställning. Företags internationalisering kan t.ex. innebära att de exporterar, importerar, samverkar internationellt eller har verksamhet utomlands. Det är viktigt att ha en bred syn på internationalisering, inte minst för att skapa synergier mellan branscher och deras värdekedjor.

Att företag i hela landet växer och internationaliseras är avgörande för den svenska välfärden och en hållbar regional utveckling. Den snabba tekniska utvecklingen, liksom en ökad tjänstefiering som innebär att varu- och tjänsteproduktionen blivit alltmer integrerad, skapar nya möjligheter även för små och medelstora företag att internationaliseras.

Utvecklingen av globala värdekedjor gör det viktigare för företag i olika storlekar att ta del av den globala ekonomin. Med globala värdekedjor avses en ökad specialisering där företag inriktar sig på olika delar av produktionsprocessen vilket gör dessa processer allt mer fragmenterade och utspridda på olika platser i världen. Sverige ska vara världsledande inom innovativ och hållbar produktion av varor och tjänster, vilket även innefattar industrin. Näringslivet i hela Sverige ska öka sin konkurrens-

Exporten ska öka i alla län. Tillväxtverket har regeringens uppdrag att samordna regional exportsamverkan. Det finns etablerad samverkan i samtliga län. Detta arbete spelar en viktig roll i att stötta små och medelstora företag som vill etablera sig på nya marknader utanför Sverige och genomföra affärer med företag eller organisationer internationellt. Flera offentligt finansierade aktörer ingår i samverkansarbetet, bl.a. Almi Företagspartner AB, Enterprise Europe Network, Exportkreditnämnden, Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden) samt flera regioner. Stora investeringar för att möta samhällsutmaningarna kommer att behöva göras globalt vilket skapar nya affärsmöjligheter för svenska exportföretag. Ett exempel är klimatomställningen där export av varor och tjänster med lägre utsläpp, både vid produktion och användning, kan bidra till omställningen mot ett hållbart samhälle i och utanför Sverige. Det är viktigt att sänka företags internationaliseringströsklar.

Utländska investeringar har en växande betydelse för näringslivsutveckling och jobb i hela Sverige. Investeringsfrämjande verksamhet på såväl nationell som regional och lokal nivå är av betydelse för att få utlandsägda företag att förlägga ny verksamhet till eller utveckla sin verksamhet i Sverige och för att visa upp investeringsmöjligheter i hela landet. Samverkan mellan berörda parter är viktigt i kontakterna med utländska investerare.

Det är också viktigt att det finns goda förutsättningar för både svenska och utländska företag att förlägga sin forskning och innovation till Sverige och att Sverige är ett attraktivt land för internationell kompetens.

6.4 Tillgänglighet i hela landet genom digital kommunikation och transportsystemet

En god och hållbar tillgänglighet i alla delar av landet är avgörande för att skapa goda och attraktiva miljöer som människor kan bo, leva och verka i eller besöka. Detta är centralt för en hållbar regional utveckling och är särskilt viktigt eftersom Sverige jämfört med de flesta andra länder har en liten befolkning på en geografiskt stor yta. En god och hållbar tillgänglighet bidrar till att möta, ställa om och hitta lösningar på de samhällsutmaningar och ta vara på de möjligheter som följer av förändringar inom demografi, teknisk utveckling, globalisering, miljö och klimat samt socioekonomi och sammanhållning. God och hållbar tillgänglighet kan skapas genom digitala och elektroniska kommunikationer och tjänster, genom ett väl fungerande, effektivt och långsiktigt hållbart transportsystem för såväl gods som personer samt genom en utvecklad samhällsplanering, se avsnitt 6.1.2. Dessa områden behöver verka integrerat med varandra. Även utbudssidan, t.ex. service, är viktig, se avsnitt 6.1.3. Det krävs en omställning där tillgänglighet skapas på ett hållbart sätt.

God och hållbar tillgänglighet handlar bl.a. om att föra människor, varor, tjänster, arbetstillfällen, utbildningsinstitutioner, företag samt forsknings- och innovationsmiljöer närmare varandra vilket medför agglomerationsfördelar, dvs. fördelar som uppstår av att kontakter och utbyte underlättas.

Det bidrar till bättre fungerande arbetsmarknader genom ökat utbud och bättre matchning, ett mer dynamiskt näringsliv med bättre fungerande globala värdekedjor, import och export, och det gynnar även forskning, innovationer och utbildning. God och hållbar tillgänglighet är också central för att ge människor tillgång till vård, omsorg och service liksom aktiviteter och miljöer för en meningsfull fritid. Därmed bidrar insatser inom detta strategiska område till att uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken. De territoriella förutsättningarna varierar avsevärt mellan och inom olika geografiska områden, mellan städer, tätorter samt gles- och landsbygder. Det ger stora utmaningar för att skapa en god och hållbar tillgänglighet i alla delar av landet och kräver en anpassning av insatserna för att de ska få avsedd effekt.

För att uppnå en hållbar tillgänglighet ur miljö- och klimatsynpunkt behöver ett större fokus läggas på digitala och elektroniska kommunikationer och tjänster i stället för fysisk förflyttning. Transportsektorn har dessutom jämförelsevis goda förutsättningar att minska utsläppen genom ökad transporteffektivitet, effektivare fordon och fartyg, elektrifiering och genom att gå från fossila till hållbara förnybara drivmedel. Tillgänglighetsskapande åtgärder som kräver fysiska strukturer i landskapet ska dessutom ske med hänsyn till natur- och kulturvärden för att inte motverka den potential dessa har att bidra till en hållbar utveckling. Oaktat hur tillgänglighet skapas i samhället ska utformning och funktion medverka till att ge alla en grundläggande tillgänglighet med god kvalitet och användbarhet. Systemen som helhet ska bli mer inkluderande och de behöver utformas så att alla kan använda dem, oberoende av ålder, kön, eller funktionsnedsättning.

Regeringen ser sammanfattningsvis följande prioriteringar inom det strategiska området Tillgänglighet i hela landet genom digital kommunikation och transportsystemet, där även kopplingen mellan prioriteringarna är viktig:

- förbättrad tillgång till snabbt bredband och ökad digital användning
- tillgänglighet genom hållbara transportsystem.

6.4.1 Förbättrad tillgång till snabbt bredband och ökad digital användning

Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter. Vidare ska Sverige ha bredband av världsklass och alla hushåll och företag ska ha goda möjligheter att använda sig av digitala elektroniska samhällstjänster och service. De elektroniska kommunikationerna ska vara effektiva, säkra och robusta och de ska tillgodose användarnas behov.

Elektroniska kommunikationer ska i första hand tillhandahållas genom en väl fungerande marknad, men staten har ett ansvar för områden där allmänna intressen inte enbart kan tillgodoses av marknaden. Regeringen ser även löpande över behov av förändringar i regelverk som kan främja digitaliseringen i samhället och utbyggnaden av bredband.

Även om de flesta människor i Sverige använder internet i stor utsträckning finns det grupper som är mindre delaktiga. Gruppen sällan-användare utgörs framför allt av de allra äldsta i befolkningen. Andra grupper som är överrepresenterade i gruppen sällan-användare är personer

med enbart grundskoleutbildning, boende på landsbygderna, de med lägre hushållsinkomst och personer som är födda utanför Sverige.

Trots att Sverige har en hög internetanvändning i ett internationellt perspektiv finns det en stor potential som ännu inte har realiserats. Det gäller såväl i det privata näringslivet som i den offentliga sektorn och för enskilda individer. Det behövs ett utvecklingsarbete på nationell, regional och lokal nivå för att tillgängliggöra och främja digitala lösningar så att dessa kan bidra till en hållbar regional utveckling.

Användandet av digital teknik kan bidra till en hållbar utveckling ur såväl miljö- och klimatperspektiv som sociala och ekonomiska perspektiv. En ökad digitalisering kan ge positiva effekter på miljö och klimat genom att digitala kontakter ersätter fysiska kontakter och därmed minska behovet av resor och transporter. Digitaliseringen kan vidare bidra till bl.a. förbättrade möjligheter att ta del av servicelösningar för t.ex. offentliga tjänster och kulturutbud. Ökade möjligheter till distansarbete ger också ökade möjligheter för människor att bo på längre avstånd från sin arbetsplats eller företagare att driva sitt företag längre från sina kunder, effektivisera sin verksamhet och utveckla nya affärsmodeller. Digitaliseringen kan ge bättre möjligheter för att bo, leva och verka i hela landet. Samtidigt är det viktigt att användningen av digital teknik inte leder till ökad miljö- och klimatpåverkan, bl.a. genom att ökad användning av digital teknik kräver mer energi samt att en lättillgänglig e-handel kan leda till ökad konsumtion med mer transporter.

Grundläggande för möjligheten till digital teknik och elektroniska kommunikationstjänster är tillgång till stabilt bredband med hög överföringskapacitet. Tillgång till bredband med hög överföringskapacitet har på så sätt stor betydelse för möjligheten att bo, leva och verka liksom för möjligheten att tillhandahålla en god samhällsservice i hela landet. Hela Sverige bör ha tillgång till snabbt bredband i hemmet och på arbetet. Därtill bör hela Sverige ha tillgång till stabila mobila tjänster av god kvalitet.

Förutom fysiska eller hårda infrastrukturer som bredband och frekvensutrymmen krävs logiska eller mjuka infrastrukturer i form av gemensamma standarder för data- och informationsutbyte.

Sverige har i ett internationellt perspektiv god tillgång till bredband. Det finns dock stora skillnader i utbygganden av bredband med hög överföringshastighet i och utanför tätorter. För att komplettera den marknadsdrivna utbyggnaden och öka utbyggnaden av bredband i lands- och glesbygder kommer fortsatt statligt stöd till bredbandsutbyggnad utanför tätorter att behövas.

Länsstyrelser, regioner och kommuner kan bidra till att förbättra tillgången till bredband med hög överföringshastighet. Många regioner och kommuner arbetar med strategiska planer för bredbandsutbyggnad. Samordning av arbetet med utbyggnad av bredbandsinfrastruktur och digitalisering av produkter och processer är viktigt. Bredbandsforum är ett forum tillsatt av regeringen och har till uppgift att förbättra förutsättningarna för bredbandsutbyggnaden, genom att underlätta dialogen mellan regeringen, regioner, kommuner, statliga myndigheter, organisationer och företag som verkar på den svenska bredbandsmarknaden.

På frivillig basis kan regionerna bl.a. med hjälp av bredbandskoordinatorer och digitaliseringskoordinatorer bidra till samordning och samverkan

6.4.2 Tillgänglighet genom hållbara transportsystem

Det är angeläget med en väl fungerande och hållbar transportförsörjning för människor och näringsliv i hela landet, såväl i städer och tätorter som i gles- och landsbygder. Även om digitalisering skapar nya möjligheter är fysisk tillgänglighet fortsatt viktigt. Transportsystemets utformning, funktion och användning ska medverka till att ge alla en grundläggande tillgänglighet med god kvalitet och användbarhet samt bidra till utvecklingskraft i hela landet. Transportsystemet ska vara jämställt, dvs. likvärdigt svara mot kvinnors respektive mäns transportbehov. Den samlade utvecklingen inom transportsystemet behöver leda till att etappmålet för inrikes transporter nås. Den grundläggande tillgängligheten i hela landet ska utvecklas. Här är aspekter som avstånd i kilometer respektive tid och kostnader viktiga.

Väl fungerande och hållbara transportsystem bidrar till regionintegrering och regionförstoring rent fysiskt, dvs. bättre integrerade och större funktionella regioner, vilket bl.a. ger bättre matchning av resurser och en mer dynamisk ekonomi samt en bättre livsmiljö för människor. Det behövs god interregional tillgänglighet som knyter samman funktionella regioner, och kraven på tillgängligheten mellan Sverige och andra länder ökar. Gränshinder, brist på länkar och kapacitet i transportsystemet och bristande samordning mellan länder kan medföra utmaningar för sammanhållning mellan länder och regioner och begränsa flöden av varor och tjänster och globala värdekedjor. Transportsystemet måste även möta olika gruppers behov.

Förutsättningarna för transporter varierar i stor utsträckning mellan olika delar av landet. Kapacitetsbrister och trängsel kan påverka såväl näringsliv som människor negativt. Samtidigt gör olika delar av näringslivet stora investeringar i olika delar av landet, vilket också skapar behov av en tillräcklig kapacitet och kvalitet för olika trafikslag, inte minst för gods. Men det handlar även om säsongsvisa stora persontrafikflöden som kan orsaka trängsel. Även mindre persontransportflöden kan vara strategiskt viktiga t.ex. för försörjning av rätt kompetens för ett ekonomiskt sett betydelsefullt näringsliv eller för ett områdes grundläggande attraktivitet. Såväl transportflödenas storlek som strategiska betydelse är viktiga vid prioriteringar i den statliga infrastrukturplaneringen. Andra viktiga parametrar är trafiksäkerhet, miljö och klimat. Det finmaskiga vägnätet i landsbygderna är också betydelsefullt, bl.a. för att nå de förnybara resurser som behövs för en omställning till ett klimat- och miljömässigt hållbart samhälle och för möjligheten att kunna bo, leva och verka i hela landet.

En förutsättning för hållbar regional utveckling är att de stora miljöproblemen får en lösning. Det handlar bl.a. om att minska klimatpåverkan, bevara den biologiska mångfalden, minska försurningen, få en god bebyggd miljö och en giftfri miljö med frisk luft. Här måste även transportsystemets utformning, funktion och användning anpassas. Samhället behöver bli mer transporteffektivt, inte minst för att möta klimatutmaningen. Därför behöver samordningen i den fysiska planeringen

avseende bostäder, verksamheter och transportinfrastrukturplanering mellan lokal, regional och nationell nivå förbättras. Det krävs även en utveckling av bl.a. effektiva trafikslagsövergripande lösningar, överflyttning av transporter till energieffektiva transportsätt, väl fungerande kollektivtrafik, innovativa transport- och mobilitetslösningar, fordonsutveckling, förbättrade logistikupplägg, ökad fyllnadsgrad, ruttoptimering och digitala lösningar som ersätter transporter.

Avgörande för transportsektorns klimatomställning är att ersätta fossila bränslen med hållbara förnybara drivmedel och en elektrifiering av transportsystemet. Fossilfri laddning och tankning behöver möjliggöras genom att infrastrukturen för detta byggs ut. Detta är särskilt viktigt i gles- och landsbygder där olika typer av vägfordon även fortsatt kommer att vara de dominerande transportsätten.

Klimatomställningen ska genomföras på ett sådant sätt att god tillgänglighet upprätthålls och utvecklas för olika grupper i samhället i alla delar av landet, vilket bidrar till en social hållbarhet. De glesare strukturerna med sämre tillgänglighet och lågt underlag för en fungerande marknad gör existerande system sårbara. Under systemskiftet finns risk att system slås ut innan nya system kommit på plats. Aktsamhet med existerande system kommer att krävas under en övergångsperiod. Genomförandet i gles- och landsbygderna ska anpassas till deras särskilda förutsättningar.

Fokus på innovationer, bl.a. digitala lösningar och en uppkopplad och automatiserad mobilitet, krävs också för att skapa god tillgänglighet som är hållbar. Här spelar digital infrastruktur en viktig roll. Digitalisering kan utveckla och effektivisera transportsystemet bl.a. genom förbättrad logistik, samlastning och samordning som t.ex. kan bidra till såväl minskade utsläpp som minskad trängsel i storstadsområden och förbättrad lönsamhet och service i gles- och landsbygder. Det kan även leda till nya transportlösningar, t.ex. mer anpassad, anropsstyrd och möjligen även automatiserad kollektivtrafik som bättre når grupper och områden som i dag har bristfällig tillgänglighet. Ytterligare ett exempel är uppkopplade, elektrifierade och automatiserade godstransporter som kan ge mer hållbara och trafiksäkra transportlösningar. Delningstjänster kan också bidra till utvecklingen av ett hållbart transportsystem. För att åstadkomma detta behövs ett fortsatt fokuserat och strategiskt utvecklingsarbete på nationell, regional och lokal nivå.

Transportförsörjningen upprätthålls av såväl offentliga som privata aktörer. Huvuddelen av transportinfrastrukturen, särskilt vägar och järnvägar, finansieras dock med offentliga medel. Det görs också en rad offentliga insatser där marknaden inte tillhandahåller grundläggande tillgänglighet, t.ex. genom upphandling av flygtrafik, nattågstrafik, färjetrafik och regional kollektivtrafik samt genom bidrag till icke-statliga flygplatser.

För utveckling av transportsystemet är Trafikverket den centrala myndigheten. Med utgångspunkt i ett trafikslagsövergripande perspektiv ansvarar myndigheten för den långsiktiga infrastrukturplaneringen för vägtrafik, järnvägstrafik, sjöfart och luftfart samt för byggande och drift av statliga vägar och järnvägar. Trafikverket ska även samverka med andra statliga myndigheter för att uppnå de transportpolitiska målen och medverka i det regionala utvecklingsarbetet. Vidare ska Trafikverket bl.a.

verka för en grundläggande tillgänglighet i den interregionala kollektivtrafiken, inklusive flygtrafik samt färjetrafik till Gotland, och stödja de regionala kollektivtrafikmyndigheterna i deras arbete.

Regionerna och Gotlands kommun har en viktig roll i arbetet med transportsystemet i respektive län. Genom den uppgift de har inom hållbar regional utveckling koordinerar de olika aktörer och har god kunskap om behoven hos de som använder transportsystemet. Den rollen och kunskapen är central för deras ansvar för länsplaner för regional transportinfrastruktur enligt lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar samt förordningen (1997:263) om länsplaner för regional transportinfrastruktur. Detsamma gäller för deras bidrag till arbetet med den nationella transportinfrastrukturplanen och andra större processer inom transportområdet. Detta ska tas till vara på nationell nivå, genom att samverkan mellan nationell och regional nivå fortsätter att utvecklas. Regionerna är också i de flesta fall regional kollektivtrafikmyndighet och i övriga fall en part i en sådan myndighet, enligt lagen (2010:1065) om kollektivtrafik. Kommunerna är viktiga genom deras ansvar för fysisk planering, det kommunala vägnätet och annan kommunal transportinfrastruktur. Även enskilda väghållare som ansvarar för de enskilda vägarna är viktiga.

7 Grundläggande förutsättningar för ett effektivt genomförande 2021–2030

För att den regionala utvecklingspolitiken ska kunna genomföras på ett ändamålsenligt och effektivt sätt krävs vissa grundläggande förutsättningar. Dessa förutsättningar ökar möjligheterna för statliga myndigheter, regioner, kommuner, näringsliv, civila samhällets organisationer och andra aktörer att genomföra och delta i arbetet med de strategiska områdena och prioriteringarna. På så sätt skapas mervärden för människor och företag i hela landet. Regeringen, statliga myndigheter, regioner, kommuner och andra aktörer kan utifrån sina uppgifter och uppdrag bidra till att stärka dessa förutsättningar. De grundläggande förutsättningarna är:

- kapacitet för regionalt och lokalt utvecklingsarbete
- regional hänsyn och samverkan mellan statliga myndigheter, regioner och andra aktörer
- lärande genom analys, uppföljning, utvärdering och forskning.

7.1 Kapacitet för regionalt och lokalt utvecklingsarbete

Den demografiska utvecklingen, den tekniska utvecklingen inklusive digitaliseringen, miljö- och klimatomställningen samt socioekonomin och sammanhållningen är samhällsförändringar som har stor inverkan på en hållbar regional utveckling. Olika aktörer behöver bygga resiliens, dvs. en långsiktig förmåga att stå emot och klara av en förändring, återhämta sig och vidareutvecklas för att kunna möta samhällsutmaningarna.

Det kommunalekonomiska utjämningsystemet syftar till att skapa likvärdiga ekonomiska förutsättningar för regioner och för kommuner. Bristande utvecklingskapacitet är dock en stor utmaning för många regioner och kommuner. Kapacitet hos regioner och kommuner att bedriva utvecklingsarbete är centralt för en hållbar regional utveckling med likvärdiga förutsättningar för människor och företag i hela landet. Med utvecklingskapacitet menas möjlighet att arbeta strategiskt och långsiktigt med utvecklingsfrågor baserat på lärande, analys, uppföljning och utvärdering.

Regionernas uppgifter inom regional utveckling innebär ett stort ansvar. Alla regioner ska ha goda förutsättningar att bedriva regionalt utvecklingsarbete, samordna insatser för genomförande av den regionala utvecklingsstrategin och arbeta långsiktigt samt ha kapacitet att arbeta med lärande, analys, uppföljning och utvärdering.

Förutsättningarna för kommunerna att upprätthålla kapacitet för utvecklingsfrågorna varierar. Många av de frågor som omfattas av den regionala utvecklingspolitiken är inte någon formell uppgift för kommunerna utan sker på frivillig basis. Frågorna anses dock av kommunerna som väsentliga för utvecklingen och de genomför därför många insatser inom olika områden och ofta i olika sammanhang med andra aktörer. För många kommuner är det dock svårt att upprätthålla kapacitet i dessa frågor bl.a. på grund av brist i kompetensförsörjningen.

Det är viktigt att det finns möjligheter hos regioner och kommuner att nyttja de system som finns för att ta del av statliga och EU-medel som finns tillgängliga för det regionala och lokala utvecklingsarbetet. Detta kan underlätta för regioner och kommuner att bli mer delaktiga i det nationella och internationella utvecklingsarbetet. Det kan även finnas behov av att främja enskilda regioners och kommuners utvecklingskapacitet, t.ex. genom insatser från Tillväxtverket som kan bidra till att stärka regioner och kommuner som har störst behov.

Det civila samhällets organisationer i länet ska erbjudas möjligheter till samverkan. Det innebär nationella minoriteter inklusive urfolket samerna.

7.2 Regional hänsyn och samverkan mellan statliga myndigheter, regioner och aktörer

I myndighetsförordningen (2007:515) framgår att statliga myndigheter ska verka för att genom samarbete med statliga myndigheter och andra ta till vara de fördelar som kan vinnas för enskilda samt för staten som helhet. Regeringens styrning av de statliga myndigheterna ska vara långsiktig, strategisk, helhetsinriktad, sammanhållen, verksamhetsanpassad och tillitsbaserad. Behovet av samordning har i flera fall ökat och styrningen behöver i en del fall bli mer sammanhållen, t.ex. genom att utgå från verksamhetsområden snarare än enskilda myndigheter.

Genom samverkan mellan aktörer inom olika sektorer kan synergieffekter mellan olika insatser uppnås. En sammanhållen statlig styrning ger goda förutsättningar för berörda myndigheter att ta hänsyn till och integrera hållbar regional utveckling i sina verksamheter. Enligt för-

ordningen (2017:583) om regionalt tillväxtarbete ska de statliga myndigheterna i sin verksamhet i så stor utsträckning som möjligt ta hänsyn till regionala förutsättningar när det är lämpligt.

Enligt förordningen om regionalt tillväxtarbete ska insatser som bidrar till att uppnå målen i de regionala utvecklingsstrategierna och till det regionala utvecklingsarbetet i övrigt beaktas i myndigheternas verksamhetsplanering. Myndigheternas medverkan i det regionala utvecklingsarbetet ska ske i samverkan med den som har det regionala utvecklingsansvaret. Det skapar förutsättningar för måluppfyllelse i de enskilda myndigheternas verksamhet. I propositionen En sammanhållen politik för Sveriges landsbygder – för ett Sverige som håller ihop (prop. 2017/18:179) framgår även att det är angeläget att statliga myndigheter i sina verksamheter beaktar vilka konsekvenser som myndighetens beslut eller åtgärder får för landsbygderna.

För att regeringen ska få ett bra underlag för myndigheternas medverkan i det regionala utvecklingsarbetet är det viktigt att fortsätta att följa upp myndigheternas arbete.

Samverkan för att möta samhällsutmaningarna, ta till vara möjligheterna och hitta lösningar

De samhällsutmaningar som Sverige står inför är komplexa, och ingen enskild aktör har möjlighet att lösa dem. Men samhällsförändringarna för även med sig möjligheter. Samverkan mellan en bredd av aktörer med olika kompetens och inflytande är en förutsättning för att ta till vara dessa möjligheter. Samverkan mellan olika politikområden och sektorer men också mellan olika nivåer i samhället, lokalt, regionalt, nationellt och internationellt, inklusive gränsregional samverkan, är viktigt. Såväl samordning mellan statliga myndigheter som en väl fungerande samverkan mellan statliga myndigheter, regioner och kommuner är avgörande för att nå målet för den regionala utvecklingspolitiken. Även näringsliv, det civila samhällets organisationer samt nationella minoriteter inklusive urfolket samerna ska ges möjlighet att delta. Potentialen hos näringsliv och det civila samhällets organisationer att möta samhällsutmaningar och bidra till hållbar regional utveckling ska tas till vara. Erfarenheter från bl.a. landsbygdspolitiken är här en viktig del. Internationellt samarbete och regionalt samarbete både inom Sverige och i Sveriges närområde kan också vara viktigt.

Samverkan kräver långsiktighet och strategisk planering hos aktörer på olika nivåer med förmåga att samordna, bidra med kunskap och göra prioriteringar på kort och lång sikt. Statens styrning och arbetssätt ska bidra till detta.

I dag finns många olika strategier och färdplaner för olika områden, sektorer, branscher och teknikområden på europeisk, nationell, regional och lokal nivå. För att främja samverkan behöver i flera fall kopplingarna mellan dessa öka.

De strategiska områdena och prioriteringarna i denna strategi utgör ett möjligt underlag för involverade aktörer att samverka kring för att bidra till en hållbar regional utveckling. Genom samverkan kan den regionala utvecklingspolitiken, landsbygdspolitiken och andra politikområden av

särskild betydelse för hållbar regional utveckling nå en bättre målpuppfyllelse med befintliga resurser. Arbetet kan stärkas genom att ta till vara erfarenheter och pågående arbete inom olika politikområden, såsom arbetet med systeminnovation och uppdrag (missions), se avsnitt 6.3.1.

Dialoger och forum för hållbar regional utveckling

Dialoger inom olika forum och nätverk internationellt, nationellt, regionalt och lokalt är centrala för att skapa förutsättningar för en utvecklade samverkan kring olika samhällsutmaningar och i genomförandet av de strategiska områdena och prioriteringarna. Befintliga och nya dialoger och nätverk kan därför behöva utvecklas.

De forum som finns för dialog mellan regeringen och regionerna i långsiktiga och strategiska frågor av betydelse för hållbar regional utveckling ger regeringen ökad kunskap om regionala förutsättningar och prioriteringar. Det ger även en möjlighet att föra dialog med regionerna om regeringens prioriteringar. Samtidigt har regionerna möjlighet att komma med inspel och underlag till regeringen.

Det finns ett fortsatt behov av forum som en mötesplats för en formaliserad dialog och samverkan mellan regeringen och regionerna. Dialogen bör utvecklas och föras både på politisk nivå och på tjänstemannanivå. Även representanter från statliga myndigheter och offentliga utredningar bör medverka i dialoger om hållbar regional utveckling i hela landet.

7.3 Lärande genom analys, uppföljning, utvärdering och forskning

Lärande i form av bl.a. analys, uppföljning, utvärdering och forskning ska bidra till ett utvecklat och effektivt genomförande av den regionala utvecklingspolitiken. Ökade kunskaper och ett ökat lärande hos olika aktörer bidrar till möjligheterna att nå målet för den regionala utvecklingspolitiken. Lärandet och ökade kunskaper kan även bidra till att öka möjligheterna att möta samhällsutmaningarna och ta till vara de möjligheter som följer av samhällsförändringarna. Lärandet sker inte enbart hos en aktör utan främjas av samverkan mellan olika aktörer på olika nivåer i samhället, över läns- och landsgränser samt mellan sektorer.

Enligt förordningen om regionalt tillväxtarbete ska regionerna följa utvecklingen i länet och analysera, följa upp och utvärdera det regionala tillväxtarbetet i länet. Analys, uppföljning och utvärdering ska göras utifrån ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet. Jämställdhetsperspektivet ska systematiskt integreras i arbetet med analys, uppföljning och utvärdering. Bland annat bör jämställdhetsanalyser göras. Statistik ska därför redovisas med kön som övergripande indelningsgrund, om det inte finns särskilda skäl mot detta.

Det är också viktigt med goda metoder för att följa upp, redovisa och utvärdera resultaten av den regionala utvecklingspolitiken. Inom ramen för EU:s sammanhållningspolitik sker en systematisk uppföljning och

utvärdering av genomförda insatser som bidrar till ökad kunskap och förbättrad kvalitet i genomförandet av den regionala utvecklingspolitiken.

När det är lämpligt ska myndigheterna i sin verksamhet i så stor utsträckning som möjligt ta hänsyn till regionala förutsättningar. Möjligheterna för detta ökar om myndigheterna har förutsättningar för lärande i form av bl.a. erfarenhetsutbyte mellan olika sektorsområden och kunskapsutveckling på nationell och regional nivå. Det kan ske huvudsakligen genom dialog, analyser, uppföljningar och utvärderingar utifrån ett territoriellt perspektiv och inom olika sakområden. Länsstyrelsernas uppgift att följa upp, utvärdera och rapportera till regeringen om tillståndet och utvecklingen inom myndighetens geografiska område kan bidra till en ökad kunskap om regionala förutsättningar.

Den forskning som bedrivs om regional utveckling och landsbygdsutveckling är central för lärandet och en forskningsbaserad kunskapsutveckling.

Olika forum och nätverk bidrar till att utveckla lärandet. Reglab, som är ett forum för lärande om regional utveckling, är betydelsefullt för att öka lärandet i och mellan regionerna, statliga myndigheter och andra aktörer. Även nätverk med ett antal statliga myndigheter med fokus på hållbar regional utveckling i hela landet kan identifiera gemensamma utmaningar, utvecklingsmöjligheter och prioriteringar. Sammantaget bidrar detta till ett mer resultatinriktat genomförande av den regionala utvecklingspolitiken samtidigt som målen inom andra politikområden kan nås.

Näringsdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 18 mars 2021

Närvarande: statsminister Löfven, ordförande, och statsråden Johansson, Baylan, Hultqvist, Andersson, Damberg, Shekarabi, Ygeman, Linde, Ekström, Eneroth, Dahlgren, Nilsson, Ernkrans, Lindhagen, Lind, Hallberg, Nordmark, Micko, Stenevi

Föredragande: statsrådet Nilsson

Regeringen beslutar skrivelse 2020/21:133 Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030